

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА  
Факультет міжнародних відносин, політології та соціології  
Кафедра світового господарства і міжнародних економічних відносин

**Кваліфікаційна робота**

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

**на тему: «Вплив міжнародної економічної інтеграції на  
конкурентоспроможність українських підприємств на європейських  
ринках»**

**«The impact of international economic integration on the competitiveness of  
Ukrainian enterprises in European markets»**

Виконала: здобувачка очної (денної) форми навчання  
спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини»

Освітня програма міжнародні економічні відносини

Ящук Ярослава Вячеславівна

Керівник: д.філософ. доц. Алексеєвська Г.С. \_\_\_\_\_

Рецензент: к.е.н., доц. Крючкова Н.М.

Рекомендовано до захисту:

Захищено на засіданні ЕК № \_\_\_\_\_

Протокол засідання кафедри

Протокол № \_\_\_\_ від \_\_\_\_.\_\_\_\_. 2024р.

світового господарства і

міжнародних економічних відносин

Оцінка \_\_\_\_\_ / \_\_\_\_\_ / \_\_\_\_\_

№ \_\_\_\_ від \_\_\_\_.\_\_\_\_. 2024р.

Голова ЕК

Завідувач кафедри

\_\_\_\_\_ Пічугіна Ю.В.

\_\_\_\_\_ Якубовський С.О.

## ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ.....	5
1.1. Основні поняття та принципи міжнародної економічної інтеграції.....	5
1.2. Механізми та інструменти міжнародної економічної інтеграції.....	9
РОЗДІЛ 2. ВПЛИВ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ НА УКРАЇНСЬКІ ПІДПРИЄМСТВА.....	15
2.1. Позитивні аспекти міжнародної економічної інтеграції для українських підприємств.....	15
2.2. Виклики та проблеми, що виникають для українських підприємств в умовах міжнародної економічної інтеграції.....	29
РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЇ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ЄВРОПЕЙСЬКИХ РИНКАХ.....	35
3.1. Розвиток інноваційних підходів у виробництві та маркетингу.....	35
3.2. Підвищення якості продукції та послуг.....	37
3.3. Розвиток інтернаціональних партнерств та мереж співробітництва.....	39
ВИСНОВКИ.....	44
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	47
ДОДАТКИ.....	51

## ВСТУП

У сучасних умовах глобалізації та посилення міжнародної економічної інтеграції, зокрема з Європейським Союзом, українські підприємства стикаються з новими викликами та можливостями. Європейські ринки відкривають широкі перспективи для розвитку бізнесу, однак водночас потребують високої конкурентоспроможності продукції та відповідності суворим стандартам якості. Дослідження впливу міжнародної економічної інтеграції на конкурентоспроможність українських підприємств є надзвичайно важливим для розуміння механізмів адаптації до нових умов та розробки стратегій успішного виходу на європейські ринки.

**Метою дослідження** є аналіз впливу міжнародної економічної інтеграції на конкурентоспроможність українських підприємств на європейських ринках та розробка рекомендацій для підвищення їхньої ефективності в умовах глобалізації.

**Об'єктом дослідження** є процес міжнародної економічної інтеграції та його вплив на українські підприємства, що функціонують на європейських ринках.

**Предметом дослідження** є механізми та стратегії, які використовуються українськими підприємствами для підвищення своєї конкурентоспроможності в умовах міжнародної економічної інтеграції.

У роботі використано такі **методи дослідження**: аналіз та синтез — для визначення основних понять та принципів міжнародної економічної інтеграції; економіко-статистичний метод — для аналізу впливу міжнародної економічної інтеграції на українські підприємства; регресійний аналіз — для моделювання впливу чинників на політичну стабільність України.

Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Перший розділ містить теорію поняття «міжнародна економічна інтеграція» та його прояви стосовно відносин України та ЄС. У другому розділі розповідається про діяльність двох українських підприємств та досліджуються фактори впливу на

політичну стабільність України. У третьому розділі йдеться про переваги та недоліки інтеграції українських підприємств та шляхи, через які відбуваються ці процеси.

Кваліфікована робота пройшла апробацію в рамках Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, на таких конференціях як 80-а звітна студентська наукова конференція секція “Соціально-політичні науки”, яка відбулася 24 квітня 2024-го року та друга міжнародна науково-практична конференція «Соціально-економічний та політичний розвиток країн в умовах глобальної нестабільності», яка відбулася 31 травня 2024-го року.

# РОЗДІЛ 1

## ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

### 1.1. Основні поняття та принципи міжнародної економічної інтеграції

Міжнародна економічна інтеграція стає не лише структурним елементом сучасної економіки, але й ключовою складовою глобального розвитку. Зв'язки між країнами у формі торгових угод, зон вільної торгівлі та економічних союзів набувають все більшого значення, розширюючи можливості для економічного зростання, співпраці та конкурентоспроможності. Проникаючи крізь кордони та об'єднуючи різні культури та системи, цей процес відкриває двері до нових можливостей, але й породжує виклики, які потребують уважного аналізу та розв'язання.

Що взагалі таке міжнародна економічна інтеграція? В загальному розумінні, це усунення всіх торговельних перешкод між учасницькими країнами та встановлення певних елементів співпраці та координації між ними [1]. Її теоретичне обґрунтування бере свій початок ще з 30-х років 20-го століття у працях таких економістів як Дж. Вайнер, Р. Ліпсей, Ф. Ліст. Процес саме європейської міжнародної інтеграції активно розвивався у 60-х роках у вигляді відміни митних та кількісних обмежень; зараз це більше про утворення інтеграційних об'єднань задля розширення та полегшення торгівлі [2]. Річ йде про створення Європейського Союзу, Асоціації держав Південно-Східної Азії (АСЕАН), МЕРКОСУР, НАФТА та інші.

Передумовами для інтеграційних процесів є:

- інтегруючі країни схожого рівня економічного розвитку;
- держави, що знаходяться територіально поруч;
- спільні економічні та інші проблеми;

- різні ефекти, наприклад, доміно чи демонстрації.

Регіональна інтеграція призводить до того, що синхронізуються процеси економічного та соціального розвитку країн, значення макроекономічних показників розвитку стають більш близькими, поглиблюється взаємозалежність інтеграції країн, їх економік, зростають такі показники як продуктивність праці, ВВП, виробництво. Варто зазначити, що внаслідок інтеграції знижуються витрати, а також формуються регіональні торговельні ринки [3].

Історія європейської інтеграції складна і має велику кількість учасників, серед яких уряди, технократи, інтересні групи та виборці, які в свою чергу переслідують різноманітні економічні та політичні цілі. Ця складність відображається в різноманітних інтерпретаціях політологами та політичними економістами. Також вона відзначається напруженістю між роллю супранаціональних інституцій та владою національних урядів. Конфлікт також відображається у двох найбільш впливових політичних теоріях щодо європейської інтеграції - функціоналізмі та міжкурядизмі [4].

Основна ідея неофункціоналізму полягає в «переливі», який означає поширення впливу інтеграційних процесів на інші сфери. Ця теорія більше зацікавлена самим процесом інтеграції, аніж його кінцевими метами чи описом того, як буде виглядати об'єднана Європа. Неофункціоналізм підкреслює важливість співпраці між країнами та пояснює, як це впливає на їх внутрішні справи. Цей підхід часто вважається елітарним, оскільки він ставить акцент на функціональні та технократичні потреби, мало уваги приділяючи демократичному управлінню. Неофункціоналісти вважають, що європейські народи та експерти мають тенденцію підтримувати подальшу інтеграцію, що створює певний «пермісивний консенсус» для зміцнення об'єднання країн [5].

Неофункціоналізм та ліберальний міжкурядизм мають різне бачення розвитку Європейського Союзу. Згідно з неофункціоналізмом, ЄС поступово пристосовується до рівноваги, тоді як ліберальний міжкурядизм стверджує, що

цю рівновагу вже досягнуто. За думкою прихильників ліберального міжурядизму, ЄС досяг «стабільної конституційної рівноваги» і його поточні угоди є ефективними, захищеними та легітимними. Ці погляди, незважаючи на деякі розбіжності, підтримують ідею, що європейська інтеграція рухається до своєї кінцевої форми [6].

Для України, інтеграція до Європейського Союзу є пріоритетом у зовнішній політиці. Це означає впровадження європейських соціальних стандартів та підходів до взаємодії між бізнесом, урядом і суспільством. Проте, незважаючи на таке орієнтування, українські законодавці іноді залишаються вірним радянським привілеєм, що часто вводилися перед виборами. Це може завдати шкоди державі, яка вже має недостатньо ресурсів для соціального захисту. Тому важливо використовувати європейський досвід для ефективного розвитку соціальної сфери, включаючи макроекономічну стабілізацію та розробку соціальних програм. Реформа соціального захисту повинна включати монетизацію пільг, децентралізацію системи соціальних послуг і планування соціальних витрат для досягнення європейського рівня соціальних стандартів [7].

Європейський Союз значно поглибив свої економічні та соціальні зв'язки з Україною з 2014 року, особливо після агресії Росії. ЄС став основним торговельним партнером України та важливим напрямком для українських трудових мігрантів, видавши мільйони дозволів на роботу. Прямі іноземні інвестиції з ЄС становлять значну частину загальних ПІІ в Україні, що підкреслює економічну взаємозалежність між двома регіонами. Угода про глибоку та всеосяжну зону вільної торгівлі ще більше інтегрувала український бізнес у європейський ринок, багато хто з них повідомляє про позитивні результати. Очікується, що ця тенденція триватиме, особливо з огляду на малоімовірність відновлення економічних відносин з Росією найближчим часом. Україна також досягла значного прогресу в боротьбі з корупцією. Суспільні настрої щодо корупції суттєво змінилися, зростає нетерпимість до корупційних практик. Інституційні зусилля, включаючи

роботу Національного антикорупційного бюро та Вищого антикорупційного суду, призвели до численних розслідувань і засуджень, хоча проблеми залишаються, зокрема в судовій реформі [8].

Триваючий конфлікт в Україні та його глибокий вплив на європейську енергетичну політику також означають поворотний момент у переході континенту до нових джерел енергії. Оскільки залежність Європи від російського природного газу стає все більш неприпустимою, велика трансформація енергетичної політики є неминучою. Поточна геополітична ситуація змушує ЄС переосмислити свої енергетичні стратегії, спрямовуючи їх до більш стійкої та екологічно чистої енергетичної системи. На рівні інтерпретативних рамок сек'юритизація російських викопних видів палива може суттєво змінити пріоритети енергетичної політики ЄС. Ця зміна може поставити на перше місце зменшення вразливості, що фундаментально змінить цілі європейської енергетичної політики. У цьому контексті з'являються дві нові цілі: тісніше інтегрування енергетичної та соціальної політик, а також перегляд ролі Росії в європейській енергетичній дипломатії. Інструменти політики також готуються до значного перегляду. Архітектура енергетичних ринків ЄС може потребувати реорганізації, щоб відповідати новим геополітичним реаліям і сприяти переходу до відновлюваних джерел енергії. Це може включати створення більш надійних механізмів для енергозбереження та інвестування в чисті енергетичні технології. На інституційному рівні існує потенціал для подальшої супранационалізації енергетичної політики ЄС. Підвищена координація та інтеграція на рівні ЄС можуть стати вирішальними у ефективному управлінні переходом та забезпеченні енергетичної безпеки у всіх країнах-членах. Ризики полягають у високих цінах на енергію, які можуть стимулювати інвестиції у викопні види палива, підриваючи зусилля з декарбонізації; крім того, необхідно вирішити соціальні наслідки стрибків цін на енергію, щоб запобігти політичній нестабільності та втраті довіри громадськості [9].

Успішний розвиток освіти в Україні в рамках євроінтеграції залежить від кількох факторів, зокрема ефективної взаємодії між учасниками освітнього процесу, використання новітніх технологій та інноваційних підходів, а також компетентнісного підходу до навчання. Переваги включають покращену доступність і поширення інформації, можливості для індивідуалізованого та персоналізованого навчання, а також підвищення якості освіти. Однак, до недоліків належать потреба у висококваліфікованих вчителів та складнощі в організації дистанційного навчання [10].

Угода про асоціацію між ЄС і Україною суттєво змінила динаміку торгівлі. Після підписання Угоди, Україна переорієнтувалася з російських та ринків СНД на ринки ЄС, збільшивши обсяги експорту і імпорту з країнами ЄС. Це виокремило ЄС як головного торговельного партнера України і посилило торговельний вплив ЄС у регіоні. Проте, в умовах політичної нестабільності та втоми від умов ЄС, українська влада може відчувати тиск з боку опозиційних сил, які підтримують відновлення торгівлі з Росією та країнами СНД [11].

## **1.2. Механізми та інструменти міжнародної економічної інтеграції**

Інструменти міжнародної економічної інтеграції – це різноманітні механізми, за допомогою яких країни співпрацюють для зниження торговельних, економічних та фінансових бар'єрів між собою.

Для початку, розглянемо один з них, а саме торгові угоди, на прикладі Угоди між Європейським Союзом та Канадою про економічне співробітництво та торгівлю (СЕТА). Це важлива торговельна угода, яка набула часткової чинності у 2017 році. Більшість угоди застосовується, але ще не повністю. Перед тим, як СЕТА набуде повної сили, її повинні затвердити всі національні парламенти країн ЄС. Ця угода містить дуже сильні зобов'язання з питань захисту працівників, охорони навколишнього середовища та сталого розвитку. Вона також включає зобов'язання

дотримуватися міжнародних стандартів щодо прав праці та захисту навколишнього середовища. Однією з переваг СЕТА є скасування мит на більшість товарів та поліпшення доступу європейських компаній до канадського ринку послуг [12].

СЕТА є першою всеосяжною економічною угодою ЄС, підписаною з високоіндустріально розвиненою країною, і вона оголошена найпрогресивнішою та найамбітнішою торговельною угодою, яку коли-небудь укладав ЄС. Категорії товарів, на які поширилося зняття мита, наведені нижче у табл. 1.1.

Таблиця 1.1

## Товари, на які поширюється зняття мита між ЄС та Канадою

Категорія товарів	Перехідне зняття мита (Канада)	Перехідне зняття мита (ЄС)
Моторні транспортні засоби	Так	Так
Кораблі	Так	
Ячмінь та солод	Так	
Очищений цукор	Так	Так
Картопляний крохмаль	Так	
Квіти	Так	
Рибні та морепродукти		Так
Сирі та очищені цукри		Так
Промислові товари	Так	Так

Джерело: створено автором на основі даних [12]

При вступі в силу Канада скасувала мита для 90.9% всіх своїх сільськогосподарських митних ліній. До 2023 року цей показник зріс до 91.7%. Обидві сторони застосовують квоти за митними ставками на певні продукти, включаючи канадську яловичину, свинину та кукурудзу, а також європейський сир.

СЕТА вважається значним кроком вперед у зміцненні торговельних зв'язків між ЄС та Канадою та створенні умов для зростання економічного співробітництва обох сторін.

Наступним механізмом буде розглянуто митні союзи. Таким є союз між Туреччиною та ЄС.

Митний Союз між Туреччиною та Європейським Співтовариством, яке зараз є Європейським Союзом, є ключовим елементом їх взаємодії з погляду торгівлі та економічного співробітництва. Встановлений у 1995 році на базі Анкарської Угоди 1963 року та її Додаткового Протоколу 1970 року, він має ряд важливих положень, що визначають його функції та вплив на торгівлю між цими двома сторонами. Митний Союз передбачає вільний рух товарів між Туреччиною та ЄС для товарів, що охоплені угодою. Це означає, що товари, які повністю вироблені в одній зі сторін або введені в вільний обіг після імпорту з третіх країн, можуть пересуватися між Туреччиною та ЄС без митних обмежень. В рамках Митного Союзу Туреччина зобов'язується вирівнювати свою митну тарифну систему зі спільною митною тарифною системою ЄС. Це включає узгодження митних ставок та встановлення спільної тарифної політики стосовно третіх країн. Митний Союз передбачає наближення торговельних політичних заходів між Туреччиною та ЄС. Це включає гармонізацію митного законодавства, прийняття спільних рішень з митної співпраці та надання взаємної допомоги у митних питаннях. Угода також передбачає наближення інших законів, таких як інтелектуальна власність, конкуренція та оподаткування, для забезпечення регуляторної злагодженості між Туреччиною та ЄС [12].

Європейський Союз розглядає новий етап відносин з Туреччиною, зокрема модернізацію Митного союзу, сприяння торгівлі та контактів між людьми. Проте, без зусиль Туреччини для подолання демократичного регресу, поглиблення союзу буде малоефективним. Обговорюються також спрощення візового режиму та застосування заохочень і санкцій у переговорах. Туреччину попереджають про негативний вплив її економічного іміджу. Європейська Рада підтримує новий підхід, але успішність залежить від зусиль Туреччини у подоланні демократичних вад.

Не менш важливим інструментом міжнародної економічної інтеграції є вільна торгівля. Гарним прикладом є Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Вона замінила попередню Угоду про партнерство та співробітництво між Європейськими співтовариствами та Україною. Внаслідок цієї угоди сторони стали не просто співпрацюючими партнерами, вони економічно інтегрувалися та політично асоціювалися. 21 березня 2014 року була підписана політична частина, а економічна — 27 червня 2014 року. Синхронно ратифікована угода була 16 вересня 2014 року, після чого президент Порошенко підписав закон про ратифікацію. Хоча вона планувалася до набуття чинності з 1 листопада 2014 року, фактично вона набула чинності 1 вересня 2017 року. Для інтеграції до внутрішнього ринку ЄС система технічного регулювання України повинна бути адаптована відповідно до європейських стандартів, оскільки головними бар'єрами для торгівлі з ЄС є не митні тарифи, а технічні бар'єри, такі як вимоги до безпеки та якості продукції, її характеристики та процедури оцінки відповідності. Угода була укладена для подальшого підвищення конкурентоспроможності українських товарів, щоб збільшити обсяги їх експорту на світових ринках. Українські споживачі отримають доступ до більш якісних і дешевих товарів та послуг, при цьому покращення будуть і у національних виробників на внутрішньому ринку.

Неконтрольований потік імпорту з ЄС не має стати проблемою, оскільки:

1. Взаємність угоди грає важливу роль.
2. Майже 500 млн споживачів стали доступними для українських товарів.
3. Через низький рівень українських тарифів на імпорт з ЄС лібералізація незначно вплине на торгівлю.
4. Для ЄС Україна не є головним торговельним партнером.
5. Через неготовність українських виробників до конкуренції на європейських ринках, Україні потрібен період адаптації [13].

Міжнародна економічна інтеграція є ключовим фактором у відмінюванні торговельних бар'єрів та сприяє глибшій співпраці між країнами. Приклади успішних угод, таких як СЕТА між ЄС та Канадою, Митний союз між Туреччиною та ЄС, та Угода про асоціацію між Україною та ЄС, демонструють переваги економічної інтеграції, включаючи зниження митних тарифів, гармонізацію законодавства та підвищення конкурентоспроможності. Важливою часткою цього процесу є адаптація національних економік до нових умов, гармонізація законодавства та подолання демократичних викликів. Технічна та фінансова підтримка від міжнародних партнерів є ключовим елементом для успішної інтеграції. Україна вважає євроінтеграцію своїм пріоритетом, але на шляху до цієї мети стикається з радянськими залишками у законодавстві. Невід'ємною умовою для успіху є продовження реформ та адаптація до стандартів ЄС для підвищення конкурентоспроможності та стабілізації економіки. Міжнародна економічна інтеграція володіє значним потенціалом для стимулювання економічного зростання та співпраці між країнами.

Міжнародна економічна інтеграція сприяє розвитку економічних зв'язків, зростанню та конкурентоспроможності країн. Вона усуває торговельні бар'єри та координує економічні політики, що підвищує ВВП, продуктивність і формує регіональні ринки. Інтеграція залежить від подібного рівня розвитку, територіальної близькості та спільних проблем. Прикладами успішної інтеграції є ЄС, АСЕАН, МЕРКОСУР і НАФТА. Європейська інтеграція включає взаємодію урядів, технократів, інтересних груп та виборців. З 2014 року відносини між ЄС та Україною поглибилися через агресію Росії. ЄС став основним торговельним партнером України. Угода про асоціацію інтегрувала український бізнес у європейський ринок, хоча корупція залишається проблемою. Конфлікт в Україні змінив енергетичну політику ЄС, зменшуючи залежність від російських енергоресурсів і переходячи до стійких джерел. Це посилює координацію та інтеграцію в ЄС. Євроінтеграція в освіті відкриває нові можливості, хоча є

виклики, пов'язані з потребою у висококваліфікованих кадрах та дистанційним навчанням.

За допомогою таких інструментів міжнародної економічної інтеграції, як торгові угоди та митні союзи, країни здатні співпрацювати для зниження торговельних, економічних та фінансових бар'єрів між собою. Розглянуті приклади СЕТА між Європейським Союзом та Канадою та Митного Союзу між Туреччиною та ЄС є важливими кроками у цьому напрямку. СЕТА, як перша всеосяжна торговельна угода ЄС з високоіндустріальною країною, встановлює сильні зобов'язання з питань захисту працівників, охорони навколишнього середовища та сталого розвитку. Вона сприяє зростанню торгівлі між Європейським Союзом та Канадою, поліпшуючи доступ до ринків для компаній обох сторін. Митний Союз між Туреччиною та ЄС забезпечує вільний рух товарів між ними та вимагає вирівнювання митних тарифів та наближення торговельних політик. Успішна інтеграція вимагає адаптації до нових умов, гармонізації законодавства та підтримки з боку міжнародних партнерів. Україна, активно працюючи над євроінтеграцією, повинна продовжувати реформи та адаптуватися до стандартів ЄС для досягнення стабільності та підвищення економічного розвитку.

## РОЗДІЛ 2

### ВПЛИВ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ НА УКРАЇНСЬКІ ПІДПРИЄМСТВА

#### 2.1. Позитивні аспекти міжнародної економічної інтеграції для українських підприємств

Міжнародна економічна інтеграція стала однією з найважливіших тенденцій сучасного світового господарства. Вона передбачає посилення економічних зв'язків між країнами, що включає в себе зниження торговельних бар'єрів, координацію економічної політики та створення спільних ринків. Для України, як країни з розвинутими експортними та імпорнтними зв'язками, інтеграція у світову економіку є критично важливим фактором розвитку національної економіки.

Українські підприємства стикаються з численними викликами, такими як конкурентний тиск на внутрішньому ринку, обмеженість фінансових ресурсів та потреба в інноваціях. В цих умовах міжнародна економічна інтеграція відкриває нові можливості для росту та розвитку. Вона сприяє доступу до нових ринків збуту, іноземних інвестицій, сучасних технологій та передового управлінського досвіду. Це дозволяє підприємствам підвищувати свою конкурентоспроможність, впроваджувати інновації та ефективніше використовувати наявні ресурси.

В цьому підрозділі для початку будуть розглянуті показники діяльності українських підприємств.

Проаналізувавши дані з кількості діючих об'єктів (див. Додаток А, табл. А.1) спостерігалася відносна стабільність серед великих підприємств з незначними коливаннями. Після скорочення в 2015 році на фоні економічної кризи та військового конфлікту було присутнє поступове відновлення до 2021 року, знову спад в 2022 році, ймовірно через початок повномасштабної війни.

Схожа тенденція була і серед середніх підприємств: незначне зростання до 2020 року, знову спад у 2022 році через військову агресію Росії. Кількість малих підприємств суттєво скоротилася з 2010 по 2022 рік. Економічна нестабільність та війна значно вплинули на малий бізнес, особливо помітне зниження у 2022 році. Суттєве скорочення кількості зайнятих працівників сталося як у великих, так і середніх, малих підприємствах після 2010 року, частково стабілізувалася в 2020-2021 роках, але було різке зниження в 2022 році через війну. Витрати на персонал та обсяги реалізованої продукції зросли на всьому проміжку на всіх видах підприємств, але зазнали спаду у 2022 році. Динаміка основних показників діяльності підприємств різного розміру в Україні чітко демонструє вплив економічних криз та війни на підприємництво. Найбільш стійкими до кризових явищ виявилися великі підприємства, хоча й вони зазнали суттєвих втрат у 2022 році. Середні та малі підприємства постраждали більше, що відображається у зниженні кількості підприємств та зайнятих працівників, а також у падінні обсягів реалізованої продукції в 2022 році.

З аналізу кількості діючих українських підприємств (див. Додаток А, табл. А.2) отримані висновки, що економічна криза, спричинена анексією Криму та конфліктом на Донбасі, призвела до зменшення кількості підприємств у більшості галузей. Середні підприємства зазнали найбільшого скорочення через свою менш стійку фінансову позицію. З 2016 року до 2020 року спостерігалася часткове відновлення кількості підприємств у багатьох галузях. Це пов'язано зі стабілізацією економічної ситуації та адаптацією бізнесу до нових умов. Пандемія COVID-19 також мала негативний вплив на бізнес, хоча менш помітний порівняно з економічною кризою 2014-2015 років. Деякі галузі, як розміщування й організація харчування, зазнали значного скорочення кількості підприємств. Початок повномасштабної війни в лютому 2022 року спричинив різке зниження кількості діючих підприємств у всіх галузях. Військові дії, руйнування інфраструктури, міграція населення та економічна нестабільність мали катастрофічний вплив на

бізнес-середовище. Стабільність і навіть розвиток показали такі галузі, як інформація та телекомунікації і освіта та охорона здоров'я; значне зростання середніх підприємств у останній сфері вказує на підвищений попит на медичні послуги, особливо під час пандемії. Наступним у табл. 2.1 було розглянуто фінансові показники українських підприємств, а саме капітальні інвестиції, прибуток та збиток.

Таблиця 2.1

Динаміка фінансових показників українських підприємств за розмірами за 2010-2022 рр., млн грн

	2010	2015	2020	2021	2022
<i>Капітальні інвестиції</i>	130764.6	213478.1	398478.1	536338.8	336222.1
Великі підприємства	59141.7	99170.8	190109.2	263134.4	149811.3
Середні підприємства	50433.5	78400.9	163691.0	197770.6	131767.5
Малі підприємства	21189.4	35906.4	44677.9	75433.8	54643.4
<i>Фінансові результати до оподаткування</i>					
<i>Прибуток</i>	189640.8	387652.3	673978.8	1266456.3	724687.6
Великі підприємства	74278.4	105387.9	244892.0	595675.2	223813.7
Середні підприємства	87592.4	186781.4	273619.6	425827.1	324016.9
Малі підприємства	27770.0	95483.0	155467.2	244954.0	176857.0
<i>Збиток</i>	135235.1	736124.0	539244.5	232443.5	941282.4
Великі підприємства	45807.3	250791.8	182936.6	61029.1	333209.3
Середні підприємства	46010.7	277943.2	188553.9	104988.2	351354.7
Малі підприємства	43417.1	207389.0	167754.0	66426.2	256718.4

Створено автором на основі даних [14]

З 2010 по 2021 рік спостерігалось постійне зростання капітальних інвестицій, що відображало поступове відновлення економіки після фінансової кризи 2008-2009 років. Особливо значний ріст помітний у великих підприємствах, де інвестиції зросли з 59 млрд грн у 2010 році до 263 млрд грн у 2021. У 2022 році, однак, відбулося суттєве зниження капітальних інвестицій на фоні військових дій, що викликало зменшення інвестиційного потенціалу країни.

Показник прибутку підприємств значно зріс з 2010 до 2021 року, особливо серед великих і середніх підприємств. Однак у 2022 році прибуток значно знизився, що також є наслідком війни, яка негативно вплинула на економіку.

Збитки також мають свою динаміку. У 2015 році вони значно зросли у порівнянні з 2010 роком, особливо у великих підприємств, що відбулося через політичну нестабільність та анексією Криму, і це призвело до погіршення бізнес-клімату. Після цього збитки зменшувалися до 2021 року, але в 2022 році вони знову суттєво зросли, особливо серед середніх підприємств, що відображає економічні труднощі через військові дії.

Загалом, фінансові показники українських підприємств відображають періоди стабілізації та зростання, а також періоди економічних труднощів, зумовлених політичними та військовими подіями. Зростання капітальних інвестицій та прибутків до 2021 року свідчить про покращення економічної ситуації, але війна 2022 року суттєво вплинула на зменшення інвестицій та прибутків, одночасно збільшуючи збитки підприємств.

Порівняння питомої ваги суб'єктів підприємництва в деяких країнах ЄС та Україні (див. Додаток А, табл. А.3) показує, що Україна має високу питому вагу середнього та малого підприємництва у загальній економіці, зростаючі показники реалізованої продукції та доданої вартості до 2020 року, що свідчить про значний вплив СМП на економіку країни. Інші країни також демонструють значну роль СМП, але з деякими відмінностями у показниках обсягу реалізованої продукції, зайнятості та доданої вартості. Наприклад,

Естонія має дуже високі показники, що свідчить про високу ефективність СМП в цій країні, в той час як Німеччина демонструє меншу залежність економіки від СМП, хоча й підтримує стабільний рівень зайнятості та доданої вартості.

Наступним проаналізована структура зовнішньої торгівлі України на початку 2024 року у табл. 2.2.

Таблиця 2.2

## Товарна структура експорту та імпорту України за січень-лютий 2024 року

	тис.дол. США	у % до січня-лютого 2023	у % до загального обсягу
<i>Експорт</i>			
Продукти рослинного походження	2526966.6	94.8	37.1
Зернові культури	1838021.0	91.9	27.0
Жири та олії тваринного або рослинного походження	1030053.8	111.8	15.1
Недорогоцінні метали та вироби з них	729168.9	127.9	10.7
Готові харчові продукти	669345.3	133.0	9.8
<i>Імпорт</i>			
Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання	1842087.8	98.5	18.4
Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби	1477577.5	164.1	14.7
Мінеральні продукти	1329316.0	49.2	13.2
Палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки	1280728.5	48.1	12.8
Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	1236363.8	106.6	12.3

Створено автором на основі даних [14]

Україна традиційно є одним із найбільших експортерів зернових у світі. Високий обсяг експорту зернових культур, попри незначне зниження

порівняно з попереднім роком, свідчить про стабільний попит на українську агропродукцію. У грудні 2023 року Україна експортувала 7 млн тонн збіжжя: 5 млн тонн через Одесу, 1 млн тонн через Дунай і 1 млн тонн сухопутним коридором через сусідні країни. 90% всього експорту здійснюється морським шляхом, що підкреслює важливість України в глобальній продовольчій безпеці. У 2023 році українські аграрії зібрали понад 70 млн тонн зернових та олійних культур і експортували продукції на майже 22 млрд доларів. У лютому 2024 року логістика в українських морських портах стала дешевшою на 10 доларів за тонну порівняно з жовтнем-листопадом 2023 року, що може сприяти подальшому розвитку експорту.

Імпорт мінерального палива відображає енергетичну залежність України та її потребу у постійному забезпеченні нафтою та продуктами її перегонки. З 2023 року він продовжує знижуватися: закупівлі склали 26 тонн на суму 22 тисячі дол., що є надзвичайно малим порівняно з попередніми роками (346,4 млн дол. у 2022 році та 827,6 млн дол. у 2021 році) [15].

Високий обсяг імпорту машин та обладнання вказує на модернізацію та технологічний розвиток промисловості України, що зумовлено потребою підвищення виробничих потужностей та заміною старого обладнання. Значний імпорт хімічної продукції свідчить про індустріальні потреби в сировині та реагентах для виробництва добрив, фармацевтики та інших хімічних товарів, що є важливими для підтримки аграрного сектору та промисловості. Підвищення вартості логістики вплинуло на імпорт машин, обладнання та транспортних засобів, оскільки ці категорії товарів потребують значних витрат на транспортування.

В якості прикладу розглянемо діяльність «Кернел-Трейд» - компанії, що займається експортом агропродукції.

У динаміці активів підприємства (див. Додаток А, табл. А.4), перш за все, спостерігається зростання первісної вартості з 185 400 тис. грн у 2020 році до 405 138 тис. грн у 2023 році, з одночасним збільшенням накопиченої амортизації з 108 895 тис. грн до 229 596 тис. грн. Присутні незначні зміни у

первісній вартості основних засобів та зносу, з максимумом у 2022 році. Зменшення вартості у 2023 році відбулося через економічну нестабільність та війну в Україні, логістичні проблеми, спричинених війною та порушення торгових маршрутів. Інші фінансові інвестиції зросли з 1 545 571 тис. грн у 2020 році до 3 547 048 тис. грн у 2023 році внаслідок диверсифікації інвестицій та пошуку нових ринків. Відмічаються значні коливання запасів, особливо у готовій продукції та товарах. Різке зростання дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги з 5 155 172 тис. грн у 2020 році до 24 796 034 тис. грн у 2023 році; це могло відбуватися через проблеми з отриманням платежів або затримки у платежах, що часто трапляється в умовах економічної нестабільності. Спостерігається значне зростання грошей та їх еквівалентів з 886 518 тис. грн у 2020 році до 6 707 799 тис. грн у 2023 році.

Звітність активів «Кернел-Трейд» демонструє адаптацію компанії до складних умов та пошук нових можливостей в умовах глобальних змін та євроінтеграції. Компанія інвестує в нематеріальні активи та зберігає ліквідність, що є важливим для виживання та розвитку в умовах невизначеності.

Далі проаналізовано динаміку пасивів (див. Додаток А, табл. А.5).

Протягом 2020-2023 років спостерігається значне зростання власного капіталу «Кернел-Трейд», що свідчить про збільшення інвестицій у компанію та її стійкість до боргу. Зареєстрований капітал зріс з 9,4 млрд грн у 2020 році до 17,1 млрд грн у 2023 році, а нерозподілений прибуток - з 2,7 млрд грн до 10,4 млрд грн за аналогічний період. Зафіксовано суттєве скорочення поточних зобов'язань компанії, зокрема короткострокових кредитів банків та кредиторської заборгованості, з 39,4 млрд грн у 2020 році до 23,5 млрд грн у 2023 році. Поточні забезпечення також зменшилися з 16,2 млрд грн до 288,6 млн грн за той самий період, що може свідчити про зниження ризиків та покращення загальної фінансової позиції.

Аналіз звітності пасивів за 2020-2023 роки вказує на значне зростання власного капіталу, покращення стійкості до боргу та загальної фінансової позиції.

Пік доходів фінансових результатів підприємства (див. Додаток А, табл. А.6) відбувся у 2021 році, але далі - зниження у 2022 та 2023 роках. Після значного зниження у 2021 році, валовий прибуток суттєво зріс у 2022 році. Збільшення адміністративних витрат у 2023 році пов'язане з інфляцією та необхідністю адаптації до нових ринкових умов. Витрати на збут також зросли. Після збиткового 2021 року, компанія досягла значного прибутку в 2022 році та утримала позитивний фінансовий результат у 2023 році.

Фінансові результати «Кернел-Трейд» за 2020-2023 роки свідчать про значне коливання основних показників, що пов'язано з динамікою цін на сировину, енергоносії, а також з впливом війни в Україні.

Операційна діяльність компанії наведена у табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Складові операційної діяльності «Кернел-Трейд» за 2020-2023 рр., тис. грн

	2020	2021	2022	2023
Матеріальні затрати	40 564 597.00	58 739 040.00	38 286 648.00	33 714 187.00
Витрати на оплату праці	642 434.00	1 101 271.00	713 064.00	1 258 417.00
Відрахування на соціальні заходи	77 965.00	102 549.00	101 205.00	112 707.00
Амортизація	162 778.00	188 489.00	211 407.00	263 477.00
Інші операційні витрати	6 567 561.00	6 938 934.00	7 178 599.00	9 838 506.00
Разом	48 015 335.00	67 070 283.00	46 490 923.00	45 187 294.00

Створено автором на основі даних [16]

Основна частка операційних витрат припадає на матеріальні витрати, що є характерним для виробничих компаній. Постійне зростання амортизаційних витрат свідчить про оновлення та модернізацію основних засобів, що може позитивно впливати на ефективність виробництва та якість

продукції. Після пікових витрат у 2021 році, компанія вдалася до заходів з оптимізації витрат, що проявилось у зниженні матеріальних витрат та витрат на оплату праці у 2022 році, але при цьому зберегла інвестиції у модернізацію та соціальні заходи.

Останнім у діяльності «Кернел-Трейд» проаналізовано рух коштів від інвестиційної діяльності у табл. 2.4.

Таблиця 2.4

## Грошові потоки від інвестиційної діяльності «Кернел-Трейд» за 2021-2023

рр., тис. грн

	2021	2022	2023
Надходження від реалізації: фінансових інвестицій	4 806 389.00	988 423.00	11 304 061.00
необоротних активів	1 564.00	1 246.00	2 525.00
Надходження від отриманих: відсотків	6 521.00	10 497.00	756 931.00
Надходження від деривативів	235 354.00	503 329.00	71 086.00
Надходження від погашення позик	704 225.00	268 141.00	19 612.00
Витрачання на придбання: фінансових інвестицій	1 354 195.00	674 229.00	12 322 788.00
необоротних активів	16 448.00	67 611.00	15 540.00
Виплати за деривативами	709 742.00	337 833.00	81 021.00
Витрачання на надання позик	69 058.00	8 578.00	392.00
Інші платежі	53 767.00	18.00	0.00
Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності	4 390 294.00	683 367.00	-265 526.00

Створено автором на основі даних [16]

Компанія «Кернел-Трейд» активно здійснює інвестиції у фінансові інструменти, що відображається у великих витратах на придбання фінансових інвестицій у 2023 році. Значне зростання надходжень від відсотків та деривативів у 2023 році вказує на ефективне управління активами та пошук нових джерел прибутковості. Зниження витрат на придбання необоротних активів та надання позик свідчить про ефективне управління витратами та концентрацію на пріоритетних напрямках інвестиційної діяльності.

Підсумовуючи, «Кернел-Трейд» демонструє значний прогрес у зміцненні свого фінансового становища, попри виклики та коливання на ринку. Компанія активно інвестує в розвиток своїх активів, покращує ліквідність та ефективно управляє своїми зобов'язаннями. Однак зростання поточних зобов'язань і необхідність постійних інвестицій в оновлення активів потребують подальшої уваги та стратегічного планування для підтримання стабільного зростання і фінансової стійкості.

Інтеграція з ЄС та тісна співпраця відкривають двері для залучення інвестицій та капіталізації активів. Цей процес допомагає зменшити ризики для України та покращити її кредитний рейтинг. Стратегія Кернел підкреслює максимальне узгодження з європейськими стандартами. Компанія є лідером в Україні у впровадженні стратегій сталого розвитку та декарбонізації. Це підтверджується їхніми високими показниками у рейтингу клімату CDP (Carbon Disclosure Project). Впровадження Європейського Зеленого курсу, ініціативи ЄС щодо досягнення кліматичної нейтральності підсилюють впевненість Кернел у збереженні своїх конкурентних переваг. У рамках своєї стратегії сталого розвитку Кернел інвестує в проекти зеленої енергетики. Вони наразі експлуатують біомасові теплові електростанції з потужністю близько 70 МВт, яка зросте до 100 МВт навесні 2024 року. Крім того, вони планують кілька проектів з сонячної енергетики для забезпечення власних виробничих потреб [17].

Наступною після «Кернел-Трейд» було розглянуто діяльність кондитерської корпорації «Рошен». Проаналізована динаміка активів (див. Додаток А, табл. А.7).

Загальна сума активів Рошен значно зросла з 20 183 257 тис. грн у 2020 році до 29 762 166 тис. грн у 2023 році, що свідчить про розширення бізнесу та покращення фінансового стану компанії. Необоротні активи зросли з 9 157 941 тис. грн у 2020 році до 12 527 812 тис. грн у 2023 році. Значне збільшення спостерігається в основних засобах та інвестиційній нерухомості, це вказує на активну модернізацію виробництва та розширення нерухомості, що є позитивним фактором для довгострокового розвитку. Оборотні активи також збільшилися з 11 025 316 тис. грн у 2020 році до 17 233 578 тис. грн у 2023 році. Зокрема, значне зростання відбулося в запасах і грошових коштах та їх еквівалентах. Великий обсяг грошових коштів свідчить про високу ліквідність та здатність швидко реагувати на ринкові можливості та виклики. Незавершені капітальні інвестиції мали значні коливання, різке зростання до 872 924 тис. грн у 2022 році з подальшим зниженням до 132 463 тис. грн у 2023 році.

Далі було проаналізовано звітність пасивів (див. Додаток А, табл. А.8).

Власний капітал, представлений переважно нерозподіленим прибутком, зріс з 15 593 453 тис. грн у 2020 році до 22 666 356 тис. грн у 2023 році, тобто компанія прибуткова і стабільно розвивається. Інші довгострокові зобов'язання знизилися з 72 348 тис. грн у 2020 році до 16 174 тис. грн у 2023 році. Спостерігалось значне збільшення поточних зобов'язань з 4 517 343 тис. грн у 2020 році до 7 079 523 тис. грн у 2023 році. Основний ріст припав на кредиторську заборгованість за товари, роботи, послуги, а також з розрахунками з учасниками.

Корпорація «Рошен» демонструє стабільний ріст власного капіталу та нерозподіленого прибутку, зменшення довгострокових зобов'язань і зростання поточних зобов'язань, що вказує на збільшення обсягів операційної

діяльності. Загалом, фінансовий стан компанії покращується, що підтверджується збільшенням загальної суми балансу.

При аналізі фінансових результатів корпорації (див. Додаток А, табл. А.9) було виявлено, що протягом 4 років компанія демонструвала стійке зростання чистого доходу від реалізації продукції. Зростання валового та чистого прибутку свідчить про підвищення рентабельності компанії; ефективне управління витратами і дозволяє компанії отримувати більший прибуток з кожної гривні доходу. Собівартість продукції зростала, але при цьому темпи зростання чистого доходу перевищували темпи зростання витрат, що свідчить про ефективне управління собівартістю та операційними витратами. Постійне збільшення чистого прибутку говорить про зміцнення фінансової стійкості компанії. Це дає змогу компанії інвестувати в розвиток, дослідження і нові проекти. Зростання прибутків та стабільні фінансові показники роблять компанію привабливою для інвесторів. Незважаючи на можливі економічні чи ринкові виклики, «Рошен» змогла не тільки зберегти, але й наростити свої фінансові показники, що свідчить про її здатність адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі.

Операційна діяльність «Рошен» розглянута у табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Складові операційної діяльності «Рошен» за 2020-2023 рр., тис. грн

	2020	2021	2022	2023
Матеріальні затрати	9 206 927.00	11 468 383.00	12 129 185.00	30 230 826.00
Витрати на оплату праці	370 718.00	403 369.00	369 512.00	449 565.00
Відрахування на соціальні заходи	67 784.00	83 021.00	75 285.00	51 206.00
Амортизація	136 180.00	162 384.00	158 931.00	194 346.00
Інші операційні витрати	4 343 633.00	5 401 478.00	5 183 315.00	2 315 713.00
Разом	14 125 242.00	17 518 635.00	17 916 228.00	33 241 656.00

Створено автором на основі даних [16]

Загальні операційні витрати компанії значно зросли, більш ніж удвічі, з 14 125 242 тис. грн у 2020 році до 33 241 656 тис. грн у 2023 році. Це вказує на суттєве збільшення витрат, які компанія несе на свою діяльність. Найбільший вклад у зростання операційних витрат внесли матеріальні витрати, які збільшилися не менш ніж втричі за аналізований період. Витрати на оплату праці та амортизацію зростали поступово протягом періоду, що демонструє інвестиції в людський капітал та модернізацію обладнання. Відрахування на соціальні заходи мали пікові значення в 2021 році, а потім знизилися в 2023 році. Інші операційні витрати збільшувалися до 2021 року, але суттєво знизилися у 2023 році. «Рошен» демонструє тенденцію до розширення та збільшення масштабів своєї діяльності, що супроводжується значним зростанням операційних витрат.

В останній табл. 2.6 цього підрозділу наведено результати інвестиційної діяльності «Рошен».

Таблиця 2.6

Грошові потоки від інвестиційної діяльності «Рошен» за 2021-2023 рр., тис.

грн

	2021	2022	2023
Надходження від реалізації: фінансових інвестицій	506 419.00	0	0
необоротних активів	421.00	10 419.00	594.00
Надходження від отриманих: відсотків	176 142.00	133 489.00	306 900.00
дивідендів	150 000.00	35 550.00	0
Надходження від погашення позик	2 103 798.00	1 841 195.00	3 168 702.00
Інші надходження	3 163 241.00	1 596 623.00	1 447 675.00
Витрачання на придбання: фінансових інвестицій	2 796 392.00	1 092 370.00	2 350 289.00

	2021	2022	2023
необоротних активів	252 487.00	12 861.00	145 727.00
Витрачання на надання позик	2 222 978.00	1 929 450.00	1 948 357.00
Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності	828 164.00	582 595.00	479 498.00

Створено автором на основі даних [16]

Протягом трьох років спостерігалось загальне зниження чистого руху коштів від інвестиційної діяльності. Надходження від дивідендів і фінансових інвестицій значно зменшилися або були відсутніми в останні роки, тоді як надходження від отриманих відсотків і погашення позик залишаються важливими джерелами доходу. Різкі коливання в окремих категоріях надходжень (наприклад, значне зростання отриманих відсотків у 2023 році) та витрат (наприклад, витрати на придбання фінансових інвестицій) означають нестабільність інвестиційного середовища, в якому працює корпорація.

Участь Рошен у євроінтеграції можна зрозуміти через політичні зв'язки його власника та орієнтацію компанії на певні національні цілі. Петро Порошенко, власник Рошен і колишній президент України, відіграв значну роль у зусиллях щодо євроінтеграції України під час свого президентства. Президентство Петра Порошенка відзначалося сильним проєвропейським курсом, що виступав за тісніші зв'язки з Європейським Союзом. Рошен, як відома українська компанія, що належить Порошенку, узгоджувала свою діяльність з цим проєвропейським курсом, щоб підтримати зусилля України щодо євроінтеграції. Участь Рошен у євроінтеграції включала поєднання політичної орієнтації, підтримки національних ініціатив, побудови іміджу та КСВ-ініціатив (корпоративної соціальної відповідальності), що відображали прагнення України до тіснішої інтеграції з Європейським Союзом [18].

## **2.2. Виклики та проблеми, що виникають для українських підприємств в умовах міжнародної економічної інтеграції**

Україна на шляху до інтеграції у світову економіку стикається з багатьма викликами та проблемами, які впливають на розвиток та функціонування її підприємств. Цей процес є багатограним і вимагає від українського бізнесу значних зусиль для адаптації та підвищення конкурентоспроможності.

Відповідність критеріям членства в ЄС буде важким завданням для України. Ще до війни ефективність управління в Україні була гіршою порівняно з іншими посткомуністичними країнами Центральної та Східної Європи на момент їхнього початку процесу вступу до ЄС. У 2023 році Україна посіла одне з найгірших місць за рівнем управління, випередивши лише одну з десяти нинішніх країн-кандидатів і потенційних кандидатів у ЄС. Показники України були набагато гіршими, ніж у будь-якої країни ЄС, і навіть гіршими, ніж у Росії та Білорусі. Україна має виклик здійснення глибоких інституційних змін під час війни, особливо у сферах політичного управління, конституційного балансу влади, судової системи, верховенства права, децентралізації, зниження впливу олігархів і боротьби з корупцією. Розширення ЄС є потужним і ефективним інструментом, що стимулює такі зміни, приносячи користь і країні-кандидату, і ЄС [19].

Корупція в Україні суттєво дискредитує країну на міжнародній арені, перешкоджає надходженню інвестицій та гальмує економічне зростання. Непослідовна політика держави, подвійні стандарти, створюють несприятливі умови для ведення бізнесу та обмежують конкурентоспроможність підприємств [20].

Індекс сприйняття корупції (CPI) оцінює за шкалою від 0 до 100 (100 - країна чиста від корупції) 180 країн. Понад дві третини країн мають оцінку нижче 50 зі 100, що свідчить про серйозні проблеми з корупцією. Середній глобальний показник тримається на рівні 43; показник України у 2023 році

становив 36, що ставить її на 104-е місце серед 180 країн. Цей низький показник, разом із незначним покращенням за останнє десятиліття, підкреслює, що корупція залишається серйозною проблемою для країни [21].

Повномасштабна інвазія російських військ до України у лютому 2022 року призвела до серйозних наслідків, включаючи значні втрати людських життів, руйнування інфраструктури та масове переміщення цивільного населення. Ця агресія також призвела до жахливих порушень прав людини, здійснені російськими військами проти місцевого населення.

Україна оцінюється як «частково вільна» за індексом Freedom House з балом 49 зі 100, що вказує на те, що країна досягла певного прогресу на шляху до демократії, але все ще стикається зі значними проблемами.

Загальна оцінка: 49/100 – це відповідає діапазону, який Freedom House вважає «частково вільною».

Політичні права: 21/40 – цей бал свідчить про те, що Україна має певні обмеження щодо участі в політичному житті та функціонування демократичних інститутів.

Громадянські свободи: 28/60 – цей бал свідчить про те, що в Україні існують певні обмеження особистих свобод і прав.

Freedom House також класифікує Україну як «перехідний або гібридний режим» у своєму звіті «Nations in Transit», який зосереджується на стані демократії в регіоні. Україна досягла прогресу в таких сферах, як децентралізація та прозорість органів місцевого самоврядування [22].

З 2014 року Україна зробила значні кроки у боротьбі з корупцією, створивши міцні органи нагляду та підзвітності, підвищивши прозорість та впровадивши цифрові реформи. Створення п'яти спеціалізованих антикорупційних органів – Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (САП), Національного антикорупційного бюро (НАБУ), Вищого антикорупційного суду (ВАКС), Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК), Агентства з розшуку та менеджменту активів (АРМА) – свідчить про комплексний підхід до боротьби з корупцією на

різних рівнях. Ці інституції працюють спільно, щоб запобігати, розслідувати, переслідувати у суді та розглядати корупційні справи, а також повертати викрадені активи. Впровадження принципу «радикальної відкритості» ще більше просунуло антикорупційні зусилля України, забезпечивши громадянам легкий доступ до інформації про державні витрати. Система електронних закупівель ProZorro виявилася особливо ефективною, заощаджуючи мільярди гривень за рахунок зменшення можливостей для корупції. Доповнюючі платформи, такі як ProZorro.Sale та DoZorro, стандартизували транзакції з державною власністю та посилили нагляд за процесами закупівель. Ширші реформи, такі як цифровізація державних послуг через платформу «Дія» та децентралізація влади на місцевий рівень, також відіграли важливу роль. Ці ініціативи підвищили ефективність адміністративних послуг, зменшили можливості для хабарництва та надали громадянам більше можливостей контролювати державні витрати [23].

Для дослідження факторів, що впливають на політичну стабільність України, було створено регресійну модель. Дана модель досліджує вплив таких чинників, як свобода преси та державний борг. Отже, модель має вигляд:

$$PS = \alpha + \beta_1 PF + \beta_2 GD + \varepsilon \quad (2.1),$$

де  $PS$  – політична стабільність (Political Stability),

$PF$  – свобода преси (Press Freedom),

$GD$  – державний борг (Governmental Debt).

Дана модель була оцінена на підставі річних статистичних даних України за період з 2011 по 2022 рік. Оцінка моделі за допомогою методу найменших квадратів дала наступні результати:

$$PS = 3.11 - 0.0364 * GD - 0.0365 * PF \quad (2.2)$$

Кількість спостережень – 12.

Більш детально розглянути модель можна нижче у табл. 2.7.

Таблиця 2.7

Регресійна модель факторів впливу на політичну стабільність України з 2011 по 2022 рр.

Модель	Бета	Стандартна помилка	t	Значимість
Константа	3.11412	0.876551	3.553	0.0062 ***
Державний борг	-0.0364304	0.00488880	-7.452	3.88e-05 ***
Свобода преси	-0.0365256	0.0143228	-2.550	0.0312 **

Джерело: створено автором на основі даних [Додаток А, табл. А.10].

Адекватність моделі показана:

- 1). Два коефіцієнти з 1% значимості (\*\*\*) та один коефіцієнт з 5% значимості (\*\*), що підтверджує їх важливість у регресійній моделі;
- 2).  $R^2 = 0.895$  (89,5%). Це означає, що модель пояснює на 89,5% варіації політичної стабільності.

Перевірки на колінеарність, гомоскедастичність, лінійність та нормальність вказали на такі результати.

Фактори інфляції дисперсії:

Державний борг - 1.070;

Свобода преси - 1.070.

Так як всі показники  $< 10$ , то можна зробити висновок, що колінеарності не спостерігається.

При перевірці на гомоскедастичність, було виявлено значення LM, яке дорівнювало 4.5576, і p-value 0.472;  $LM > p\text{-value}$ , що вказує на відсутність гетероскедастичності та присутність гомоскедастичності.

При перевірці моделі на лінійність, значення «Mean» дорівнювало -6.-137e-016, Так як воно наближене до нуля, це означає, що залежність лінійна.

Під час перевірки на нормальність коефіцієнт бета та коефіцієнт Стюдента дорівнювали нулю, припущення про нормальність підтвердилося, залишки нормально розподілені.

Отже, результати регресійної моделі свідчать про те, що державний борг має негативний вплив на політичну стабільність, і цей вплив є статистично значущим. Вплив свободи преси на політичну стабільність також

є негативним, хоч його статистична значущість трохи слабша. Модель загалом добре пояснює варіацію залежної змінної і не виявляє ознак порушень основних припущень лінійної регресії.

Чому спостерігається обернена залежність політичної стабільності з обома змінними? У випадку вільної преси, вона може публікувати розслідування та статті про дії уряду, що викликало би невдоволення населення та соціальні заворушення, а низька довіра до уряду та інституцій вже призводить до послаблення політичної стабільності. Якщо говорити про державний борг, то тут зрозуміло, що його високий рівень зазвичай призводить до економічних проблем, таких як інфляція, безробіття та скорочення бюджетних витрат.

Інтеграційні проблеми України можна вирішити, використовуючи її історичний досвід у машиноорієнтованому виробництві та вивчаючи досвід країн Вишеградської четвірки (V4) у залученні прямих іноземних інвестицій та проведенні ринкових реформ. Рекомендується, щоб Україна зосередилася на залученні підприємств з країн V4 до свого ринку та використала їхній досвід відкритості для міжнародних інвесторів як модель для модернізації. Важливо збалансовувати інтереси та поглиблювати співпрацю у таких секторах, як виробництво, фінансові послуги та банківська справа, для посилення інтеграційних процесів. Дипломатичним службам України в країнах V4 потребується зміцнення [27].

Українські підприємства, зазнаючи труднощі від внутрішніх економічних та політичних факторів, виявляються в пошуку шляхів для підвищення своєї конкурентоспроможності. Міжнародна інтеграція стала для них засобом для збільшення ринкових можливостей та ефективного використання обмежених ресурсів. Це особливо актуально для середніх та малих підприємств, які частіше стають жертвами економічної нестабільності та впливу конфліктів. У цьому контексті була розглянута діяльність компаній «Кернел-Трейд» і «Рошен». Перша з них, не дивлячись на складну динаміку в умовах війни та економічної нестабільності, продемонструвала активний

розвиток та модернізацію своїх активів, що свідчить про її впевненість у майбутньому. Інвестування в інші фінансові інструменти також говорить про пошук нових шляхів для збільшення прибутковості та зменшення ризиків. «Рошен» також показав стабільний ріст у всіх аспектах своєї діяльності, що свідчить про ефективне управління та використання ресурсів. Збільшення активів та чистого доходу говорить про успішне розширення бізнесу та покращення фінансового стану компанії, що робить її привабливим об'єктом для інвестування.

Україна стикається з численними викликами та проблемами на шляху до інтеграції у світову економіку, що суттєво впливає на розвиток та функціонування її підприємств. Ефективність управління в Україні була низькою, що ускладнює відповідність критеріям членства в ЄС. Корупція є серйозною проблемою, яка дискредитує країну на міжнародній арені та перешкоджає її розвитку. Україна зробила значні кроки у боротьбі з корупцією, створивши міцні органи нагляду та підзвітності, прозорість та впровадивши цифрові реформи. Незважаючи на прогрес у деяких сферах, Україна все ще має значні проблеми з політичними правами та громадянськими свободами, що вказує на необхідність подальших реформ. Регресійна модель показує важливість розуміння впливу факторів, таких як свобода преси та рівень державного боргу, на політичну стабільність України. Обернена залежність між цими факторами та стабільністю може бути важливою для розробки ефективних стратегій управління країною. Рекомендації щодо використання досвіду країн Вишеградської четвірки для підвищення інтеграції та модернізації економіки України можуть допомогти в зміцненні економічних зв'язків та сприяти політичній стабільності.

## РОЗДІЛ 3

### СТРАТЕГІЇ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ЄВРОПЕЙСЬКИХ РИНКАХ

#### 3.1. Розвиток інноваційних підходів у виробництві та маркетингу

В умовах зростаючої взаємопов'язаності світової економіки міжнародна економічна інтеграція стає все більш важливою для конкурентоспроможності українських підприємств на європейських ринках. Інтеграція з Європейським Союзом (ЄС) відкриває нові можливості для українського бізнесу, але також ставить перед ним нові виклики. Для того, щоб успішно конкурувати на європейських ринках, українським підприємствам необхідно впроваджувати інноваційні підходи у виробництві та маркетингу.

Україна стоїть на вирішальному етапі, з можливістю «відбудувати краще», вирішуючи давні питання недостатнього фінансування досліджень і розробок (R&D) та приймаючи більш стратегічний підхід до науки, технологій та інновацій (STI). Період післявоєнної реконструкції надає унікальний шанс для суспільної трансформації, використовуючи зміцнені академічні сектори, які безперешкодно поєднуються з підприємницькими ініціативами для створення інноваційно-орієнтованої промислової стратегії.

Наука, технології та інновації можуть відіграти вирішальну роль у зеленому переході України. Стимулюючи розвиток місцевого підприємництва та сприяючи співпраці з академічною спільнотою, особливо в таких сильних для України галузях, як екологічні та планетарні науки, країна може зробити значний внесок у глобальні зусилля зі сталого розвитку. Крім того, сектор ІКТ (інформаційно-комунікаційних технологій) пропонує шлях для України піднятися в ланцюгу доданої вартості, використовуючи свій міцний науковий потенціал у галузі комп'ютерних наук і математики, а також існуючий технічний і управлінський досвід.

Щоб повністю реалізувати ці можливості, слід дотримуватися кількох стратегічних пріоритетів, враховуючи успішний досвід країн-членів ОЕСР:

1. Розробити та впровадити всезагальну урядову STI-стратегію.
2. Збільшити бюджетну підтримку R&D.
3. Покращити міжміністерську координацію.
4. Скласти карту та відбудувати наукову інфраструктуру.
5. Залучити українську діаспору.
6. Сприяти інноваціям у бізнесі та співпраці між промисловістю та наукою.
7. Покращити міжнародну співпрацю.
8. Поліпшити систему оцінки досліджень та інновацій [28].

У 2023 році Європейською комісією були запуснені деякі ініціативи, що сприятимуть інтеграції України до європейської дослідницької та інноваційної спільноти. Відкриття офісу Horizon Europe у Києві надасть українським науковцям та інноваторам доступ до широких можливостей для участі у однойменній програмі, яка є найбільшою в ЄС у сфері досліджень та інновацій, що допоможе покращити співпрацю між українськими та європейськими дослідницькими установами, розширити мережу контактів, підвищити рівень наукових досліджень в Україні.

Ініціатива EIC4Ukraine передбачає виділення 20 мільйонів євро для підтримки українських технологічних стартапів. Ці кошти допоможуть щонайменше 200 стартапам отримати фінансову підтримку, виділену на розвиток інноваційних проектів, що сприятиме зміцненню підприємницького сектора та створенню нових робочих місць.

Створення Центру співтовариства ЕІТ у Києві надасть інформацію про можливості, які надає вся спільнота ЕІТ по всьому Європейському Союзу, для обізнаності українських інноваторів про європейські програми підтримки.

Всі ці ініціативи є важливими кроками в підтримці відбудови та розвитку України в умовах воєнного часу. Вони сприятимуть збереженню та розвитку науково-технічного потенціалу країни, створенню нових

можливостей для досліджень та інновацій, а також інтеграції української наукової спільноти до європейського дослідницького простору [15].

### **3.2. Підвищення якості продукції та послуг**

Взаємодія національного органу стандартизації України з міжнародними та європейськими організаціями, такими як Міжнародна електротехнічна комісія (IEC), Міжнародна організація зі стандартизації (ISO), Європейський комітет зі стандартизації в галузі електротехніки (CENELEC), Європейський комітет зі стандартизації (CEN), Європейський інститут телекомунікаційних стандартів (ETSI) забезпечується відділом міжнародного співробітництва. Відділ організовує науково-організаційну і технічну співпрацю, контакти з національними органами стандартизації інших країн, координацію роботи комітетів стандартизації у цій галузі [29].

Перехід від Державної системи сертифікації України (УкрСЕПРО) до більш гнучкої системи оцінки відповідності у 2018 р. створив значні зміни в сертифікації якості продукції в Україні. Добровільна сертифікація в Україні проводиться органами сертифікації, акредитованими Національним агентством акредитації України (НААУ). Ці органи сертифікують продукцію, процеси та послуги згідно з міжнародним стандартом ДСТУ EN ISO/IEC 17065, який гарантує, що процедури сертифікації відповідають світовим вимогам якості та надійності.

Під час добровільної сертифікації заявник у координації з органом сертифікації визначає необхідні вимоги. Заявники можуть бути виробниками, продавцями, споживачами, органами влади або громадськими організаціями. Для продукції, яка підпадає під дію певних технічних регламентів в Україні, декларація відповідності є обов'язковою, бо вона підтверджує, що продукція відповідає необхідним стандартам. Декларація регулюється Законом України «Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності» і Законом України «Про правила підтвердження відповідності».

Технічні регламенти – це законодавчі акти, які визначають характеристики продукції або пов'язані процеси, включаючи процедурні положення для забезпечення відповідності: вимоги щодо термінології, маркування, пакування та етикетування. В Україні діє близько 95 національних технічних регламентів, і один вид продукції може підпадати під кілька регламентів [30].

Нотифіковані органи – це організації, призначені державами-членами Європейського Союзу для оцінки відповідності певних продуктів перед їх випуском на ринок. Ці органи відіграють важливу роль у забезпеченні відповідності продуктів чинним директивам та регламентам ЄС, які часто стосуються здоров'я, безпеки та охорони навколишнього середовища. Нотифіковані органи призначаються національними органами влади держав-членів ЄС і повідомляються Європейській комісії та іншим державам-членам. Кожен нотифікований орган призначається для конкретних директив чи регламентів ЄС і певних категорій продуктів. Вони здійснюють різні заходи з оцінки відповідності, такі як тестування, інспекції та сертифікація продуктів. Цей процес гарантує, що продукти відповідають основним вимогам, встановленим у відповідному законодавстві ЄС. Нотифіковані органи залучені до широкого спектра продуктів, включаючи медичні вироби, машини, будівельні матеріали, засоби індивідуального захисту тощо. Специфічні оцінки можуть включати тестування продуктів, аудити систем якості, перегляд технічної документації та нагляд за продуктами. Нотифіковані органи регулярно контролюються національними органами влади для забезпечення високих стандартів. Європейська комісія веде базу даних під назвою NANDO (New Approach Notified and Designated Organisations), де можна знайти інформацію про нотифіковані органи, включаючи обсяг їх призначень [31].

Зі списку нотифікованих органів ЄС у 2021 р. (див. Додаток Б, табл. Б.1) по одному нотифікованому органу належить Чехії, Фінляндії, Греції, Литві, Румунії та Швеції. Двома органами володіють Австрія, Бельгія,

Болгарія, Угорщина, Ірландія, Нідерланди, Польща, Португалія, Словаччина і Туреччина. Власниками трьох органів є Данія та Німеччина, чотирьох - Франція та Італія. Країною-рекордсменом є Іспанія, що володіє шістьма органами.

### **3.3. Розвиток інтернаціональних партнерств та мереж співробітництва**

Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) та уряд України започаткували чотирирічну Програму співпраці між ОЕСР та Україною, яка спрямована на підтримку реформ, відновлення та реконструкції країни. Ця Програма також сприятиме просуванню України до членства в ОЕСР та Європейському Союзі. Основна мета Програми — забезпечити суттєву підтримку Україні під час війни та забезпечити ефективне використання коштів на реконструкцію для сприяння економічному розвитку та підвищення добробуту громадян. Програма включає 21 політичний огляд та 10 проектів з нарощування потенціалу. У рамках програми передбачається участь України у 25 органах ОЕСР та приєднання до 76 правових інструментів ОЕСР протягом чотирьох років. Програма співпраці з країнами-партнерами є перевіреним інструментом ОЕСР, що дозволяє обраним країнам-партнерам використовувати експертизу та найкращі практики ОЕСР для зміцнення інституцій та нарощування потенціалу для успішного проведення політичних реформ. Співпраця з Україною охоплює шість ключових політичних напрямів:

1. Економічне відновлення та стійкість інфраструктури
2. Екологічна стійкість та енергетика
3. Оподаткування та фінансове управління
4. Добросесне управління та прозорість
5. Конкурентоспроможність та регуляторна ефективність
6. Людський капітал, соціальний та культурний розвиток

Ця програма є важливим кроком на шляху до модернізації української економіки та суспільства, а також до інтеграції країни у міжнародні економічні структури [28].

Українські компанії кожного року беруть участь у міжнародних конференціях.

З 7 по 9 лютого 2024 року у Берліні на виставці свіжої продукції FRUIT LOGISTICA близько 20 українських компаній презентували свою продукцію світовому ринку. Відвідувачі виставки ознайомилися з широким асортиментом свіжих фруктів, ягід, горіхів та грибів, вирощених в Україні [15].

З 18 по 22 вересня 2022 року на міжнародній виставці M.O.W. у Східній Вестфалії (Німеччина) став платформою для 20+ вітчизняних меблевих фабрик, які презентували свою продукцію широкій аудиторії міжнародних фахівців та потенційних партнерів: від меблів з масиву дерева до столів, стільців, м'яких та вуличних меблів [33].

Міжнародна виставка та конференція ReBuild Ukraine, що відбулася у Варшаві 14-15 листопада 2023 року, стала значущою подією для відбудови України, зібравши понад 500 міжнародних делегацій. У заході взяли участь міста та громади України, міжнародні донори, інвестори, фінансові інституції, енергетичні та будівельні компанії. Цей форум підкреслив високий інтерес іноземного бізнесу до інвестування в Україну. Значну підтримку надають міжнародні інституції, які готові фінансувати українські проекти та страхувати воєнно-політичні ризики. Агнес Дасевич з DFC підтвердила зацікавленість у фінансуванні ключових секторів економіки, а Матео Патроне з ЄБРР зазначив про план інвестування трьох мільярдів євро в Україну [34].

У 2022 році Україна відзначилася 33 компаніями на виставці Gulfood, продемонструвавши кондитерські вироби, м'ясо, напої, молочну продукцію. Ця виставка проходила у Дубаях і принесла Україні перспективних контрактів на 145 млрд дол. [35]

Україна також проводить міжнародні конференції, незважаючи на воєнне становище. Вони здебільшого базуються у Києві і торкаються таких сфер як агрокультури, економіка, медицина, інженерія, фізика, математика, мистецтво, спорт [36].

Умови глобалізації та зростаюча взаємопов'язаність світової економіки підкреслюють важливість інноваційних підходів для конкурентоспроможності українських підприємств на європейських ринках. Розвиток місцевого підприємництва та співпраця з академічною спільнотою можуть сприяти зеленому переходу України та її внеску у глобальні зусилля сталого розвитку. Важливість розробки та впровадження урядової стратегії в галузі науки, технологій та інновацій, збільшення бюджетної підтримки R&D, покращення координації між міністерствами та інші стратегічні пріоритети, які базуються на успішному досвіді країн-членів ОЕСР. Україна впровадила систему оцінки відповідності, яка замінила попередню державну систему сертифікації. Це дозволило перейти до проведення добровільної сертифікації за міжнародним стандартом ДСТУ EN ISO/IEC 17065. Країна має власний набір національних технічних регламентів - близько 95, які визначають стандарти та вимоги до продукції і процесів. Для відповідності європейським стандартам використовуються нотифіковані органи, які проводять оцінку відповідності продукції перед випуском на ринок. Крім того, український національний орган стандартизації активно співпрацює з міжнародними та європейськими організаціями, такими як ISO, IEC, CEN, CENELEC та ETSI, з метою впровадження світових стандартів та підвищення конкурентоспроможності українських товарів та послуг на міжнародному ринку.

Які переваги і недоліки отримала Україна від інтеграції на європейські ринки? У табл. 3.1 наведено SWOT-аналіз.

Таблиця 3.1

## SWOT-аналіз інтегрованих українських підприємств

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ul style="list-style-type: none"> <li>● Євросоюз пропонує українським підприємствам доступ до ринку з понад 450 мільйонами споживачів.</li> <li>● Угода про асоціацію між Україною та ЄС передбачає усунення або значне зниження тарифів та нетарифних бар'єрів у торгівлі.</li> <li>● Відповідність європейським стандартам якості та продуктивності покращує імідж українських товарів та послуг на міжнародному ринку.</li> <li>● Інтеграція з ЄС дає українським підприємствам доступ до нових технологій та інновацій, що може допомогти їм підвищити свою конкурентоспроможність.</li> <li>● Збільшення інвестицій стимулює зростання та створення нових робочих місць.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>● Багато українських підприємств не є достатньо конкурентоспроможними на європейських ринках через низьку продуктивність, застарілі технології та низьку якість продукції.</li> <li>● Висока вартість ведення бізнесу в Україні, включаючи податки, комунальні послуги та регулювання, може зробити українські товари та послуги менш конкурентоспроможними на європейських ринках.</li> <li>● Корупція в Україні є серйозною проблемою, яка може перешкоджати веденню бізнесу та стримувати інвестиції.</li> </ul>
Можливості	Загрози
<ul style="list-style-type: none"> <li>● Зростання попиту на українські сільськогосподарські продукти, продукти харчування та інші товари на європейських ринках створює нові можливості для українських експортерів.</li> <li>● Інтеграція з ЄС сприяє розвитку нових галузей в українській економіці, таких як високі технології та послуги.</li> <li>● Співпраця з європейськими партнерами може допомогти українським підприємствам отримати доступ до нових технологій, знань та ринків.</li> <li>● ЄС пропонує різні програми підтримки для українських підприємств, які прагнуть вийти на європейські ринки.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>● Збільшення конкуренції з боку європейських підприємств може призвести до втрати частки ринку для українських підприємств.</li> <li>● Європейські підприємства можуть використовувати демпінгові ціни, щоб витіснити українські товари з ринку.</li> <li>● Зміни в законодавстві ЄС можуть створити нові бар'єри для українських підприємств на європейських ринках.</li> <li>● Економічні кризи в Європі призводять до зниження попиту.</li> </ul>

Джерело: створено автором на основі даних [15], [32]

Ініціативи Європейської комісії, такі як відкриття офісу Horizon Europe у Києві, ініціатива EIC4Ukraine та створення Центру співтовариства ЕІТ у Києві, є важливими кроками для підтримки розвитку та інтеграції української науково-технічної спільноти в європейський дослідницький простір.

Україна активно співпрацює з міжнародними організаціями та країнами з метою реформування економіки та підвищення добробуту громадян. Програма співпраці між Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) та Україною є значущим кроком у напрямку модернізації економіки та суспільства. Ця програма охоплює широкий спектр напрямків, включаючи економічне відновлення, екологічну стійкість, оподаткування, доброчесне управління та соціальний розвиток. Українські компанії також активно беруть участь у міжнародних виставках та конференціях, що сприяє популяризації українських товарів та послуг на світовому ринку. Партнерство з європейськими країнами відкриває нові можливості для експорту та інвестицій. На шляху до інтеграції на європейські ринки Україна зіткнулася з рядом викликів. Низька конкурентоспроможність деяких підприємств, висока вартість ведення бізнесу та проблема корупції можуть ускладнити її успішну інтеграцію. Крім того, збільшення конкуренції з боку європейських підприємств та економічні кризи в Європі також можуть створити виклики для українських компаній. Інтеграція на європейські ринки надає Україні величезний потенціал для розвитку та зростання, проте їй необхідно продовжувати реформи та вирішувати системні проблеми для досягнення успіху на міжнародній арені.

## ВИСНОВКИ

У процесі написання кваліфікаційної роботи були досягнені такі результати.

У першому розділі було розглянуто, яким шляхом укладання торгових угод та формування митних союзів країни співпрацюють у зменшенні торговельних, економічних та фінансових перешкод між собою. Приклади такої співпраці - угода СЕТА між Європейським Союзом та Канадою та Митний Союз між Туреччиною та ЄС. СЕТА, як перша всеосяжна торговельна угода ЄС з високорозвиненою країною, встановлює міцні зобов'язання щодо захисту працівників, охорони навколишнього середовища та сталого розвитку, сприяючи зростанню торгівлі між обома сторонами. Митний Союз забезпечує вільний рух товарів між Туреччиною та ЄС, рівні митні тарифи та зближення торговельних політик. Успішна інтеграція потребує адаптації до нових умов, гармонізації законодавства та підтримки міжнародних партнерів. Україна, яка активно працює над євроінтеграцією, повинна продовжувати реформи та пристосовуватися до європейських стандартів для досягнення стабільності та підвищення економічного розвитку.

У другому розділі було досліджено, що Україна має велику кількість викликів на шляху до включення у світову економіку, що сильно впливає на розвиток її підприємств. Низька ефективність управління ускладнює відповідність критеріям членства в ЄС. Корупція є серйозною проблемою, яка шкодить репутації країни та гальмує її розвиток. Незважаючи на деякий прогрес, щодо реформ у боротьбі з корупцією, Україна все ще має проблеми з політичними правами та громадянськими свободами, що вимагає подальших зусиль. Вивчення впливу факторів, таких як свобода преси та рівень державного боргу, на політичну стабільність України є важливим для розробки стратегій управління країною. Використання досвіду країн Вишеградської четвірки може сприяти підвищенню інтеграції та модернізації

української економіки, зміцненню економічних зв'язків та сприяти політичній стабільності.

У третьому розділі розповідається, що глобалізація та взаємопов'язаність світової економіки підкреслюють важність інновацій для конкурентоспроможності українських підприємств на європейських ринках. Україна потребує фінансування досліджень і розвитку та стратегічного підходу до науки, технологій та інновацій. Розвиток місцевого підприємництва та співпраця з академічною спільнотою можуть сприяти зеленому переходу та глобальному сталому розвитку. Україна активно співпрацює з міжнародними організаціями, впроваджує систему оцінки відповідності та працює над вдосконаленням стандартів та технічних регламентів для забезпечення конкурентоспроможності на міжнародному ринку. Партнерство з європейськими країнами відкриває нові можливості для експорту та інвестицій, хоча Україні потрібно вирішувати внутрішні виклики, такі як низька конкурентоспроможність та проблеми з бізнес-кліматом і корупцією.

Міжнародна економічна інтеграція України становить ключовий фактор, що визначає її майбутнє. Вона несе в собі значний потенціал для стимулювання економічного зростання, підвищення добробуту громадян та зміцнення позицій України на світовій арені.

Інтеграція України у світову економіку, зокрема до Європейського Союзу, є стратегічним пріоритетом. Це відкриває доступ до нових ринків збуту, стимулює модернізацію економіки, сприяє впровадженню кращих європейських практик та стандартів. Угода про асоціацію між Україною та ЄС стала значним кроком на шляху до інтеграції. Вона вже дала позитивні результати у вигляді зростання торгівлі, інвестицій, а також стимулювання реформ в Україні.

Проте, на шляху до інтеграції Україна стикається з низкою викликів. Необхідність продовження реформ та боротьби з корупцією - це ключові умови для створення сприятливого інвестиційного клімату та забезпечення

верховенства права. Адаптація української економіки до європейських стандартів та норм потребує значних зусиль з боку уряду та бізнесу в таких сферах, як технічне регулювання, санітарні та фітосанітарні норми, захист інтелектуальної власності. Збільшення конкурентоспроможності українських підприємств на європейських ринках потребує інвестицій у модернізацію виробництва, впровадження нових технологій та підвищення кваліфікації персоналу. Висока вартість ведення бізнесу в Україні робить українські товари та послуги менш конкурентоспроможними на європейських ринках, а недостатній рівень розвитку інфраструктури ускладнює логістику та робить ведення бізнесу більш дорогим.

Незважаючи на виклики, міжнародна економічна інтеграція залишається пріоритетним напрямком розвитку України. Успішна інтеграція може суттєво покращити життя всіх українців та забезпечити стаłe зростання української економіки. Для досягнення цієї мети необхідно продовжувати реформи та боротьбу з корупцією, що потребує чіткої політичної волі, рішучих дій з боку уряду та залучення громадянського суспільства; створити сприятливі умови для розвитку малого та середнього бізнесу, так як МСБ є важливим сектором української економіки і може відігравати значну роль у її інтеграції з ЄС; стимулювати інвестиції в дослідження та розробки. Це необхідно для розвитку інновацій та підвищення конкурентоспроможності українських підприємств; розвивати інфраструктуру для покращення інвестиційного клімату та стимулювання економічного зростання, підвищити рівень освіти та навичок робочої сили для підготовки української робочої сили до викликів інтеграції з ЄС; активно співпрацювати з міжнародними організаціями та країнами, що допоможе Україні отримати доступ до ресурсів та досвіду, необхідних для успішної інтеграції.

Успішна інтеграція може сприяти зміцненню демократичних інституцій, верховенству права та повазі до прав людини в Україні.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. El-Agraa, A.M. International Economic Integration. In: Greenaway, D. *Current Issues in International Trade. Current Issues in Economics*. Palgrave, London, 1996. URL: [https://doi.org/10.1007/978-1-349-24563-5\\_9](https://doi.org/10.1007/978-1-349-24563-5_9)
2. Філіпенко, А. С. Міжнародна економічна інтеграція: сучасний теоретичний дискурс. *Науковий вісник Дипломатичної академії України* 23 (3), 2016, с. 54-61. URL: [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis\\_nbuv/cgiirbis\\_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE\\_FILE\\_DOWNLOAD=1&Image\\_file\\_name=PDF/Nvdau\\_2016\\_23\(3\)\\_9.pdf](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nvdau_2016_23(3)_9.pdf)
3. V. Babenko, I. Perevozova, M. Kravchenko , M. Krutko, D. Babenko. Modern processes of regional economic integration of Ukraine in the context of sustainable development. *E3S Web Conf.*, 166, 2020. URL: <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202016612001>
4. E. Spolaore. What Is European Integration Really About? *A Political Guide for Economists Journal of Economic Perspectives*, Volume 27, Number 3, 2013, с. 125–144. URL: <https://pubs.aeaweb.org/doi/pdfplus/10.1257/jep.27.3.125>
5. C.S. Jensen. Neo-functionalism. *European Union Politics*, 2016, с. 54-64. URL: [https://books.google.de/books?hl=ru&lr=&id=qTM0CwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA53&dq=European+integration+functionalism&ots=lj\\_jWvYYAb&sig=8BgcHefgDtw9ukquG7lFByL7dVM&redir\\_esc=y#v=onepage&q=European%20integration%20functionalism&f=false](https://books.google.de/books?hl=ru&lr=&id=qTM0CwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA53&dq=European+integration+functionalism&ots=lj_jWvYYAb&sig=8BgcHefgDtw9ukquG7lFByL7dVM&redir_esc=y#v=onepage&q=European%20integration%20functionalism&f=false)
6. Hodson, D., & Puetter, U. The European Union in disequilibrium: new intergovernmentalism, postfunctionalism and integration theory in the post-Maastricht period. *Journal of European Public Policy*, 26(8), 2019, с. 1153–1171. URL: <https://doi.org/10.1080/13501763.2019.1569712>
7. Zhuravel, V., Epel, O., Yehorova-Lutsenko, T., Didychenko, M. & Dyachenko, O. (2022). Social security and protection in the context of European

integration in Ukraine. *Jurídicas CUC*, 18(1), 397–420. URL: <http://dx.doi.org/10.17981/juridcuc.18.1.2022.16>

8. Sologoub, Iona. Ukraine's EU Integration: A Long Way Home. *Intereconomics*, ISSN 1613-964X, Springer, Heidelberg, Vol. 57, Iss. 4, 2022, с. 218-224. URL: <https://doi.org/10.1007/s10272-022-1066-1>

9. Jan Osička, Filip Černoch. European energy politics after Ukraine: The road ahead. *Energy Research & Social Science*, Volume 91, 2022, 102757, ISSN 2214-6296. URL: <https://doi.org/10.1016/j.erss.2022.102757>

10. Ivanenko, N., Boiko, A., Fedorchuk, L., Panchenko, I., & Marieiev, D. Development of educational policy in Ukraine in the context of European integration and digital transformation. *Revista Eduweb*, 17(2), 2023, с. 296-305. URL: <https://doi.org/10.46502/issn.1856-7576/2023.17.02.25>

11. Rabinovych, M. EU-Ukraine «deep» trade agenda: the effectiveness and impact perspectives. *Int Polit*, 2022. URL: <https://doi.org/10.1057/s41311-022-00384-x>

12. *Європейська комісія*: веб-сайт. URL: <https://commission.europa.eu/>

13. Угода про асоціацію. *Урядовий портал України*: веб-сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/evropejska-integraciya/ugoda-pro-asociacyu>

14. *Державна служба статистики України*: веб-сайт. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>

15. *Укрінформ*: веб-сайт. URL: <https://www.ukrinform.ua/>

16. *Clarity Project*: веб-сайт. URL: <https://clarity-project.info/>

17. Делістинг не означає, що Кернел не вийде на іншу біржу. CEO компанії Осипов – про \$200 млн у зелену енергетику, українське агро в ЄС та конкуренцію з Росією. *Forbes Ukraine*: веб-сайт. URL: <https://forbes.ua/company/delisting-ne-oznachae-shcho-kernel-ne-viyde-na-inshu-birzhu-seo-kompanii-osipov-pro-200-mln-v-zelenu-energetiku-ukrainske-agro-v-es-ta-konkurenciyu-z-rosieyu-15032024-19829>

18. K. Volkohon. Comparing Sustainability Communication in Swedish and Ukrainian Companies: The case of Cloetta and Roshen, 2021, 44 с. URL: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1567734/FULLTEXT01.pdf>
19. Ukraine's path to European Union membership and its long-term implications. *Bruegel*: веб-сайт. URL: <https://www.bruegel.org/policy-brief/ukraines-path-european-union-membership-and-its-long-term-implications>
20. R. Skrynkovskyu, A. Kataiev, O. Zaiats, H. Andrushchenko, N. Popova. Competitiveness of the Company on the Market: Analytical Method of Assessment and the Phenomenon of the Impact of Corruption in Ukraine. *Journal of Optimization in Industrial Engineering*, Special issue 2021, 79-86. URL: [https://journals.iau.ir/article\\_677836\\_c57f5fb586adfc3ffd6ead48301cb4b0.pdf](https://journals.iau.ir/article_677836_c57f5fb586adfc3ffd6ead48301cb4b0.pdf)
21. Corruption perceptions index. *Transparency International*: веб-сайт. URL: <https://www.transparency.org/en/cpi/2023/index/ukr>
22. Global Freedom Status. *Freedom House*: веб-сайт. URL: <https://freedomhouse.org/explore-the-map?type=fw&year=2024&country=UKR>
23. A. Lohsen, N. Fenton. Corruption and Private Sector Investment in Ukraine's Reconstruction. *CSIS Briefs*, 2022, 9 с. URL: <https://www.jstor.org/stable/pdf/resrep44882.pdf?acceptTC=true&coverpage=false&addFooter=false>
24. World Press Freedom Index. *Reporters Without Borders*: веб-сайт. URL: <https://rsf.org/en/index>
25. *Міжнародний валютний фонд*: веб-сайт. URL: <https://www.imf.org/en>
26. *Всесвітній банк*: веб-сайт. URL: <https://www.worldbank.org/en>
27. Y. Savelyev, M. Lyzun, V. Kuryliak, I. Lishchynskyu. Economic Integration of the Visegrad Four and Ukraine in the Context of Historical Narratives and Global Challenges. *European Journal of Sustainable Development*,

10, 2, 2021, с. 44-58, ISSN: 2239-5938. URL: <https://ecsdev.org/ojs/index.php/ejsd/article/view/1209/1191>

28. *Організація економічного співробітництва та розвитку*: веб-сайт. URL: <https://www.oecd.org/>

29. *Національний орган стандартизації ДП*: веб-сайт. URL: <https://uas.gov.ua/>

30. Ukrainian UkrSEPRO Certification. *Certification of Conformity and Industrial Safety*: веб-сайт. URL: <https://www.ccis-expertise.com/en/certification-for-ukraine>

31. Notified Bodies. *Federal Institute for Drugs and Medical Devices*: веб-сайт. URL: [https://www.bfarm.de/EN/Medical-devices/Overview/Institutions/Notified-bodies/\\_node.html](https://www.bfarm.de/EN/Medical-devices/Overview/Institutions/Notified-bodies/_node.html)

32. *Europacable*: веб-сайт. URL: <https://cpr.europacable.eu/en>

33. 20 українських меблевих компаній стануть учасниками міжнародної виставки M.O.W. у Німеччині. *Дія.Бізнес*: веб-сайт. URL: [https://export.gov.ua/news/4103-20\\_ukrainskikh\\_meblevikh\\_kompanii\\_stanut\\_uchasnikami\\_mizhnarodnoi\\_vistavki\\_mow\\_u\\_nimechchini](https://export.gov.ua/news/4103-20_ukrainskikh_meblevikh_kompanii_stanut_uchasnikami_mizhnarodnoi_vistavki_mow_u_nimechchini)

34. Матеріали Другої міжнародної виставки Rebuild Ukraine Powered by Energy 2023. *Rebuild Ukraine*: веб-сайт. URL: <https://rebuildukraine.in.ua/post-event-materials-2-0>

35. 33 компанії представили Україну на міжнародній виставці харчової промисловості Gulfood. *Торгово-промислова палата України*: веб-сайт. URL: <https://ucco.org.ua/press-center/regional-chambers-news/33-kompaniyi-predstavili-ukrayinu-na-mizhnarodnii-vistavtsi-kharchovoyi-promislovosti-gulfood>

36. Upcoming International Conferences in Ukraine 2024. *All Conference Alert*: веб-сайт. URL: <https://www.allconferencealert.com/ukraine.html>

## **ДОДАТКИ**

## Додаток А

Таблиця А.1

Показники ефективності підприємств різних розмірів за 2010-2022 рр.

	2010	2015	2020	2021	2022
<i>Кількість діючих об'єктів, од</i>					
Суб'єкти великого підприємництва	586	423	512	610	494
Суб'єкти середнього підприємництва	21343	15510	17946	17811	15037
Суб'єкти малого підприємництва	2161999	1958385	1955119	1937827	1716977
<i>Кількість зайнятих працівників, тис. осіб</i>					
Суб'єкти великого підприємництва	2400.3	1708.6	1574.6	1648.7	1369.9
Суб'єкти середнього підприємництва	3413.8	2632.7	3123.2	2999.8	2610.1
Суб'єкти малого підприємництва	4958.6	3838.7	4234.1	4287.7	3522.4
<i>Кількість найманих працівників, тис. осіб</i>					
Суб'єкти великого підприємництва	2400.3	1708.6	1574.6	1648.7	1369.9
Суб'єкти середнього підприємництва	3412.5	2630.9	3121.4	2998.2	2608.6
Суб'єкти малого підприємництва	3033.0	2098.1	2558.4	2601.9	2006.0
<i>Витрати на персонал, млн грн</i>					
Суб'єкти великого підприємництва	...	161847.0	360077.3	431797.5	364267.7
Суб'єкти середнього підприємництва	...	168829.6	464615.5	553782.9	503743.5
Суб'єкти малого підприємництва	...	80585.7	195122.4	215170.9	189098.6
<i>Обсяг реалізованої продукції, млн грн</i>					
Суб'єкти великого підприємництва	1401596.8	2053189.5	3626388.0	5140366.8	4024267.1
Суб'єкти середнього підприємництва	1415851.8	2184376.8	4384676.2	5931850.7	4938613.5

	2010	2015	2020	2021	2022
Суб'єкти малого підприємництва	779197.8	1318974.1	3051232.9	3917594.4	2156995.0

Створено автором на основі даних [14]

Таблиця А.2

Структура підприємств в Україні за категоріями за 2010- 2022 рр.

	2010	2015	2020	2021	2022
<i>Сільське, лісове та рибне господарство</i>					
Суб'єкти великого підприємництва	13	29	36	49	39
Суб'єкти середнього підприємництва	3445	2535	2137	2095	1687
<i>Промисловість</i>					
Суб'єкти великого підприємництва	347	233	243	292	237
Суб'єкти середнього підприємництва	6167	4749	4986	4925	4278
<i>Будівництво</i>					
Суб'єкти великого підприємництва	10	5	14	17	7
Суб'єкти середнього підприємництва	1500	792	927	936	677
<i>Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів</i>					
Суб'єкти великого підприємництва	154	106	160	182	153
Суб'єкти середнього підприємництва	4322	2850	3289	3392	2794
<i>Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність</i>					
Суб'єкти великого підприємництва	33	32	28	27	26
Суб'єкти середнього підприємництва	1268	1166	1162	1117	970
<i>Тимчасове розміщування й організація харчування</i>					
Суб'єкти великого підприємництва	3	1	1	2	2

	2010	2015	2020	2021	2022
<i>Тимчасове розміщування й організація харчування</i>					
Суб'єкти середнього підприємництва	437	266	258	237	192
<i>Інформація та телекомунікації</i>					
Суб'єкти великого підприємництва	9	6	8	9	7
Суб'єкти середнього підприємництва	410	342	349	365	328
<i>Фінансова та страхова діяльність</i>					
Суб'єкти великого підприємництва	8	1	8	12	12
Суб'єкти середнього підприємництва	442	293	303	309	235
<i>Операції з нерухомим майном</i>					
Суб'єкти великого підприємництва	1	2	2	3	3
Суб'єкти середнього підприємництва	735	490	374	331	262
<i>Професійна, наукова та технічна діяльність</i>					
Суб'єкти великого підприємництва	4	3	7	8	6
Суб'єкти середнього підприємництва	948	628	570	556	453
<i>Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування</i>					
Суб'єкти великого підприємництва	1	2	2	2	1
Суб'єкти середнього підприємництва	1055	898	848	836	694
<i>Освіта</i>					
Суб'єкти великого підприємництва	1	-	-	-	-
Суб'єкти середнього підприємництва	108	54	49	53	49
<i>Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги</i>					
Суб'єкти великого підприємництва	-	-	1	5	1

	2010	2015	2020	2021	2022
<i>Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги</i>					
Суб'єкти середнього підприємництва	294	266	2551	2494	2262
<i>Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок</i>					
Суб'єкти великого підприємництва	2	3	2	2	-
Суб'єкти середнього підприємництва	108	128	101	119	116
<i>Надання інших видів послуг</i>					
Суб'єкти великого підприємництва	-	-	-	-	-
Суб'єкти середнього підприємництва	99	53	42	46	40

Створено автором на основі даних [14]

Таблиця А.3

Загальна вага суб'єктів середнього та малого бізнесу в обсягах господарювання в окремих країнах ЄС та України за 2017-2021 рр.

	Роки	Кількість діючих суб'єктів господарювання	Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг)	Кількість зайнятих працівників	Додана вартість за витратами виробництва
Україна	2017	99.98	64.8	80.8	62.6
	2018	99.98	64.7	81.5	64.3
	2019	99.97	65.5	82.2	66.4
	2020	99.97	67.9	82.6	70.2
	2021	99.97	66.3	81.8	...
Болгарія	2017	99.8	69.3	74.7	63.1
	2018	99.8	69.8	73.9	63.9
	2019	99.8	68.2	74.1	63.8
	2020	99.8	70.0	74.0	64.5
	2021	99.8	70.6	74.1	63.7
Естонія	2017	99.8	79.7	78.9	78.3
	2018	99.8	80.5	79.2	77.8

	Роки	Кількість діючих суб'єктів господарювання	Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг)	Кількість зайнятих працівників	Додана вартість за витратами виробництва
Естонія	2019	99.8	81.2	79.1	78.6
	2020	99.8	80.9	80.1	79.1
	2021	99.9	81.5	81.6	80.2
Німеччина	2017	99.5	48.4	63.2	54.6
	2018	99.6	39.0	58.9	47.5
	2019	99.5	38.4	58.0	46.9
	2020	99.6	38.9	57.0	46.9
	2021	99.5	38.5	57.8	48.5
Польща	2017	99.8	55.3	67.6	50.2
	2018	99.8	56.1	67.1	51.2
	2019	99.8	54.0	66.2	50.8
	2020	99.8	55.1	66.7	50.6
	2021	99.9	55.1	68.3	49.8
Чехія	2017	99.8	55.3	66.8	55.4
	2018	99.8	54.7	66.8	56.1
	2019	99.8	54.2	67.1	56.0
	2020	99.9	54.2	67.5	55.8
	2021	99.9	55.5	68.4	56.5

Створено автором на основі даних [14]

Таблиця А.4

Звітність активів «Кернел-Трейд» за 2020-2023 рр., тис. грн

	2020	2021	2022	2023
І. Необоротні активи	76 505.00	106 437.00	213 844.00	175 542.00
первісна вартість	185 400.00	232 472.00	369 028.00	405 138.00
накопичена амортизація	108 895.00	126 035.00	155 184.00	229 596.00
Основні засоби	2 069 531.00	2 026 469.00	2 225 699.00	2 134 588.00
первісна вартість	2 460 501.00	2 586 123.00	2 963 898.00	2 813 925.00

	2020	2021	2022	2023
знос	390 970.00	559 654.00	738 199.00	679 337.00
інші фінансові інвестиції	1 545 571.00	2 765 683.00	2 911 474.00	3 547 048.00
Довгострокова дебіторська заборгованість	4 565.00	11 360.00	13 438.00	20 399.00
Відстрочені податкові активи	1 029.00	370 324.00	587.00	206 329.00
Усього за розділом I	3 705 854.00	5 280 273.00	5 365 042.00	6 083 906.00
II. Оборотні активи Запаси	14 763 821.00	22 273 369.00	12 444 402.00	7 383 543.00
Виробничі запаси	8 973 068.00	8 116 688.00	5 879 152.00	3 593 952.00
Готова продукція	2 972 546.00	5 702 421.00	2 463 302.00	1 647 487.00
Товари	2 817 895.00	8 454 260.00	4 101 948.00	2 142 104.00
Дебіторська заборгованість за продукцію і т.д.	5 155 172.00	3 126 946.00	22 521 044.00	24 796 034.00
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими аванс.	6 702 637.00	4 003 700.00	4 049 751.00	2 480 491.00
з бюджетом	3 782 416.00	4 804 541.00	4 810 112.00	2 776 107.00
Інша поточна дебіторська заборгованість	675 149.00	107 538.00	94 137.00	67 847.00
Поточні фінансові інвестиції	3 683 695.00	828 487.00	533 236.00	737 999.00
Гроші та їх еквіваленти	886 518.00	2 366 894.00	2 627 789.00	6 707 799.00
Готівка	2.00	12.00	3.00	5.00
Рахунки в банках	886 516.00	2 366 882.00	2 627 786.00	6 707 794.00
Усього за розд. II	35 649 408.00	37 511 475.00	47 080 471.00	44 949 820.00
Баланс	39 355 262.00	42 791 748.00	52 445 513.00	51 033 726.00

Створено автором на основі даних [16]

## Звітність пасивів «Кернел-Трейд» за 2020-2023 рр., тис. грн

	2020	2021	2022	2023
I. Власний капітал Зареєстрований (пайовий) капітал	9 358 912.00	9 358 912.00	9 358 912.00	17 077 992.00
Резервний капітал	20 236.00	20 236.00	20 236.00	20 236.00
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	2 659 899.00	935 203.00	6 068 225.00	10 416 094.00
Усього за розділом I	12 039 047.00	10 314 351.00	15 447 373.00	27 514 322.00
II. Інші довгострокові зобов'язання	16 361.00	2 814.00	24 380.00	4 909.00
Усього за розділом II	883 564.00	2 814.00	24 380.00	4 909.00
III. Поточні зобов'язання і забезпечення Короткострокові кредити банків	3 335 500.00	15 060 095.00	18 211 119.00	1 230 000.00
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	37 711.00	14 731.00	51 034.00	16 614.00
товари, роботи, послуги	1 200 944.00	3 539 677.00	3 268 475.00	1 467 097.00
розрахунками з бюджетом	237.00	123.00	582 695.00	82 543.00
розрахунками зі страхування	3.00	2.00	43.00	9.00
розрахунками з оплати праці	2 091.00	2 052.00	5 398.00	10 026.00

	2020	2021	2022	2023
за одержаними авансами	5 688 276.00	7 836 177.00	7 370 754.00	4 214 747.00
Поточні забезпечення	16 167 889.00	2 016 321.00	241 422.00	288 605.00
Інші поточні зобов'язання	26 432 651.00	4 005 405.00	7 242 820.00	16 204 854.00
Усього за розділом III	39 355 262.00	32 474 583.00	36 973 760.00	23 514 495.00
Баланс	51 033 726.00	42 791 748.00	52 445 513.00	51 033 726.00

Створено автором на основі даних [16]

Таблиця А.6

Фінансові результати «Кернел-Трейд» за 2020-2023 рр., тис. грн

	2020	2021	2022	2023
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	67 395 769.00	85 791 541.00	67 925 986.00	62 056 891.00
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	58 114 495.00	81 969 080.00	51 610 825.00	48 320 726.00
Валовий: прибуток	9 281 274.00	3 822 461.00	16 315 161.00	13 736 165.00
Інші операційні доходи	1 666 006.00	691 741.00	2 399 576.00	1 624 043.00
Адміністративні витрати	931 906.00	1 515 993.00	1 019 676.00	1 615 233.00
Витрати на збут	3 834 778.00	3 094 727.00	4 161 293.00	3 991 631.00
Інші операційні витрати	578 396.00	1 083 595.00	1 232 757.00	1 278 613.00
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	5 602 200.00	-1 180 113.00	12 301 011.00	8 474 731.00

	2020	2021	2022	2023
Інші фінансові доходи	181 794.00	296 421.00	619 960.00	863 057.00
Інші доходи	4 019 156.00	5 498 552.00	1 589 452.00	13 047 678.00
Фінансові витрати	1 627 252.00	1 315 770.00	2 116 216.00	2 831 222.00
Інші витрати	6 153 160.00	5 406 683.00	5 854 408.00	14 315 744.00
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2 022 738.00	-2 107 593.00	6 539 799.00	5 238 500.00
Витрати (дохід) з податку на прибуток	-373 793.00	388 297.00	-1 401 455.00	-865 465.00
Чистий фінансовий результат: прибуток	1 648 945.00	-1 719 296.00	5 138 344.00	4 373 035.00

Створено автором на основі даних [16]

Таблиця А.7

Звітність активів «Рошен» за 2020-2023 рр., тис. грн

	2020	2021	2022	2023
I. Необоротні активи	40 805.00	46 519.00	26 276.00	33 316.00
первісна вартість	117 424.00	146 822.00	149 869.00	172 552.00
накопичена амортизація	76 619.00	100 303.00	123 593.00	139 236.00
Незавершені капітальні інвестиції	106 140.00	291 802.00	872 924.00	132 463.00
Основні засоби	586 328.00	654 707.00	703 485.00	785 420.00
первісна вартість	916 471.00	1 097 434.00	1 252 428.00	1 445 750.00
знос	330 143.00	442 727.00	548 943.00	660 330.00
Інвестиційна нерухомість	47 314.00	331 561.00	313 526.00	1 156 670.00
первісна вартість	208 597.00	503 227.00	500 516.00	1 381 429.00
знос	161 283.00	171 666.00	186 990.00	224 759.00

	2020	2021	2022	2023
інші фінансові інвестиції	8 377 354.00	9 765 413.00	9 469 362.00	10 419 943.00
Усього за розділом I	9 157 941.00	11 090 002.00	11 385 573.00	12 527 812.00
II. Оборотні активи Запаси	1 568 290.00	2 351 828.00	3 073 756.00	3 429 254.00
Виробничі запаси	859 561.00	1 438 488.00	2 047 468.00	1 786 299.00
Незавершене виробництво	50 820.00	22 431.00	54 102.00	33 214.00
Готова продукція	633 860.00	877 527.00	860 631.00	1 448 739.00
Товари	24 049.00	13 382.00	111 554.00	161 002.00
Дебіторська заборгованість за продукцію і т.д.	1 954 729.00	3 022 194.00	3 001 931.00	3 446 162.00
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	187 265.00	38 909.00	167 041.00	158 420.00
з бюджетом	75 730.00	43 169.00	662 945.00	302 759.00
з нарахованих доходів	20 943.00	12 133.00	29 085.00	70 672.00
Інша поточна дебіторська заборгованість	1 693 051.00	1 616 489.00	1 800 440.00	875 016.00
Поточні фінансові інвестиції	2 515 607.00	842 062.00	493 911.00	891 386.00
Гроші та їх еквіваленти	3 002 924.00	3 128 381.00	3 652 640.00	8 041 645.00
Рахунки в банках	3 002 924.00	3 128 381.00	3 652 640.00	8 041 645.00
Витрати майбутніх періодів	1 880.00	3 587.00	3 019.00	8 455.00
Інші оборотні активи	4 897.00	4 160.00	27 825.00	9 809.00

	2020	2021	2022	2023
Усього за розділом II	11 025 316.00	11 062 912.00	12 912 593.00	17 233 578.00
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	0.00	0.00	0.00	776.00
Баланс	20 183 257.00	22 152 914.00	24 298 166.00	29 762 166.00

Створено автором на основі даних [16]

Таблиця А.8

Звітність пасивів «Рошен» за 2020-2023 рр., тис. грн

	2020	2021	2022	2023
I. Власний капітал Зареєстрований (пайовий) капітал	1.00	1.00	1.00	1.00
Додатковий капітал	112.00	112.00	112.00	112.00
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	15 593 453.00	17 348 115.00	19 876 947.00	22 666 356.00
Усього за розділом I	15 593 566.00	17 348 228.00	19 877 060.00	22 666 469.00
Інші довгострокові зобов'язання	72 348.00	44 586.00	36 216.00	16 174.00
Усього за розділом II	72 348.00	44 586.00	36 216.00	16 174.00
III. Поточні зобов'язання і забезпечення Короткострокові кредити банків	0.00	0.00	13 770.00	0.00
Векселі видані	0.00	0.00	13 254.00	58 000.00

	2020	2021	2022	2023
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	30 931.00	29 130.00	27 415.00	12 438.00
товари, роботи, послуги	1 993 910.00	2 591 315.00	2 246 730.00	3 247 032.00
розрахунками з бюджетом	230 600.00	265 299.00	347 233.00	487 579.00
розрахунками зі страхування	3 306.00	4 097.00	3 745.00	3 804.00
розрахунками з оплати праці	24 108.00	27 074.00	26 802.00	27 431.00
за одержаними авансами	179 717.00	148 562.00	85 330.00	65 878.00
за розрахунками з учасниками	1 193 547.00	1 200 000.00	1 475 364.00	2 938 084.00
Поточні забезпечення	17 744.00	16 117.00	16 036.00	15 951.00
Доходи майбутніх періодів	0.00	1 922.00	1 893.00	1 893.00
Інші поточні зобов'язання	843 480.00	476 584.00	127 318.00	221 433.00
Усього за розділом III	4 517 343.00	4 760 100.00	4 384 890.00	7 079 523.00
Баланс	20 183 257.00	22 152 914.00	24 298 166.00	29 762 166.00

Створено автором на основі даних [16]

Таблиця А.9

Фінансові результати «Рошен» за 2020-2023 рр., тис. грн

	2020	2021	2022	2023
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	17 413 200.00	21 235 296.00	22 128 835.00	31 850 197.00

	2020	2021	2022	2023
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	12 182 390.00	15 316 159.00	15 318 941.00	21 456 453.00
Валовий: прибуток	5 230 810.00	5 919 137.00	6 809 894.00	10 393 744.00
Інші операційні доходи	456 829.00	149 964.00	922 430.00	577 876.00
Адміністративні витрати	258 361.00	289 359.00	275 916.00	336 691.00
Витрати на збут	1 357 604.00	1 888 912.00	1 623 572.00	2 452 820.00
Інші операційні витрати	127 074.00	258 593.00	125 645.00	184 195.00
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	3 944 600.00	3 632 237.00	5 707 191.00	7 997 914.00
Інші фінансові доходи	410 272.00	247 856.00	350 714.00	702 358.00
Інші доходи	215 264.00	2 192.00	240 815.00	457 248.00
Фінансові витрати	200 479.00	135 596.00	171 208.00	360 176.00
Інші витрати	251 685.00	144 394.00	1 312 829.00	1 854 676.00
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	4 117 972.00	3 602 295.00	4 814 683.00	6 942 668.00
Витрати (дохід) з податку на прибуток	-751 862.00	-646 975.00	-885 683.00	-1 303 136.00
Чистий фінансовий результат: прибуток	3 366 110.00	2 955 320.00	3 929 000.00	5 639 532.00

Створено автором на основі даних [16]

Таблиця А.10

Дані для регресійної моделі політичної стабільності України за 2011-2022 рр.

	Індекс свободи преси	Індекс політичної стабільності	Державний борг, % від ВВП
2011	54	-0,0704314634	36,9
2012	54	-0,0922749043	37,5
2013	63,21	-0,7772849798	40,5
2014	63,07	-2,020833492	70,3
2015	60,09	-1,95953238	79,3
2016	67,07	-1,853331924	79,5
2017	66,81	-1,86741674	71,6
2018	68,84	-1,872089386	60,4
2019	67,54	-1,428326726	50,6
2020	67,48	-1,16391623	60,5
2021	67,04	-1,126953006	48,9
2022	55,76	-1,997604966	78,4

Створено автором на основі даних [24], [25], [26]

## Додаток Б

Таблиця Б.1

Нотифіковані органи станом на січень 2021 р.

Номер НО	Нотифіковані органи	Номер НО	Нотифіковані органи
28	INSTITUTO DE SOLDADURA E QUALIDADE	1415	ÉMI Építésügyi Minőségellenőrző Innovációs Nonprofit Kft.
51	IMQ ISTITUTO ITALIANO DEL MARCHIO DI QUALITÀ S.P.A.	1438	CENTRUM NAUKOWO-BADAWCZE OCHRONY PRZECIWPOZAROWEJ IM. JÓZEFA TULISZKOWSKIEGO
81	LABORATOIRE CENTRAL DES INDUSTRIES ELECTRIQUES	1488	INSTYTUT TECHNIKI BUDOWLANEJ (ITB)
99	AENOR INTERNACIONAL, S.A. (Unipersonal)	1722	CEIS/CENTRO DE ENSAYOS, INNOVACION Y SERVICIOS
199	FORCE Technology	1783	TURKISH STANDARDS INSTITUTION (TSE)
200	FORCE Certification A/S	1796	Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos Gaisrinių tyrimų centras
344	DEKRA Certification B.V.	1812	EFFECTIS France
366	VDE Prüf- und Zertifizierungsinstitut GmbH	1922	Dedal – Attestation and Certification Ltd.
370	LGAI TECHNOLOGICAL CENTER, S. A./Applus	2031	ALTER TECHNOLOGY-TÜV NORD, S.A.U.
402	RISE Research Institutes of Sweden AB	2137	Centre de Recherche et d'Etudes pour les Procédés d'Ignifugation des Matériaux (CREPIM)
407	ISTITUTO GIORDANO S.P.A.	2184	Efectis Era Avrasya Test ve Belgelendirme A.Ş.
437	MATERIALS INDUSTRIAL RESEARCH AND TECHNOLOGY CENTER S.A.(MIRTEC S.A.)	2426	CERTIBERIA EUROPE SOLUTIONS, S.L.
462	OVE Österreichischer Verband für Elektrotechnik	2479	L.S. Fire Testing Institute Srl
598	SGS FIMKO OY (ex-0403)	2652	3P Third Party Testing
761	Materialprüfanstalt für das Bauwesen (MPA BS)	2658	SGS Belgium NV-Afdeling/Division SGS CEBEC

Номер НО	Нотифіковані органи	Номер НО	Нотифіковані органи
767	MPA Dresden GmbH	2659	ISSEP - Institut scientifique de service public
987	LAPI LABORATORIO PREVENZIONE INCENDI SPA	2670	ETS Energie- und Telecom Service GmbH
1008	TÜV Rheinland InterCert Muszaki Felügyeleti és Tanúsító Korlátolt Felelősségű Társaság	2728	SC ELECTRIC PRODUCTS CERTIFICATION INDEPENDENT BODY - OICPE SRL
1014	ELEKTROTECHNICKÝ ZKUŠEBNÍ ÚSTAV, s.p.	2745	RATP Laboratoire essais et mesures
1035	BUREAU VERITAS IBERIA, S.L.	2765	SZUTEST Ltd
1293	EVPU a.s.	2821	UL International (Netherlands) B.V.
1301	Technický a skusobný ústav stavebný, n. o.	2831	BRE Global Assurance (Ireland) Ltd
1328	CERTIF ASSOCIAÇÃO PARA A CERTIFICAÇÃO	2851	BASEC Conformity Limited

Створено автором на основі даних [32]